

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра менеджменту

РЕГІОНАЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

**Методичні рекомендації до практичних занять
та самостійної роботи здобувачів освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності 073 «Менеджмент»**

Біла Церква
2020

УДК 332.14:005(076)

Розглянуто й рекомендовано до друку
й практичного використання
науково-методичною комісією БНАУ
(Протокол №2 від 23.09.2020 р.)

Укладачі: **Гринчук Ю. С.**, д-р екон. наук
Коваль Н. В., канд. екон. наук

Регіональний менеджмент. Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 073 «Менеджмент» / укладачі Ю. С. Гринчук, Н. В. Коваль. Біла Церква: БНАУ, 2020. 103 с.

Методичні рекомендації призначені для надання допомоги студентам при підготовці до практичних занять з дисципліни «Регіональний менеджмент». Вони містять короткий зміст дисципліни, завдання для практичних занять та самостійної роботи студентів та методичку їх виконання, тестові завдання для перевірки знань, питання для модульного контролю, тематику та вимоги до індивідуальних навчально-дослідних завдань, критерії їх оцінювання. Методичні рекомендації сприятимуть якісній підготовці до практичних занять та формуванню фахових компетентностей майбутніх менеджерів.

Рецензент: **Паска І. М.**, д-р екон. наук, професор кафедри публічного управління, адміністрування та міжнародної економіки

© БНАУ, 2020

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Очікувані результати навчання.....	6
Зміст навчальної дисципліни.....	6
Завдання для практичних занять та самостійної роботи.....	9
<i>Практичне заняття №1. Аналіз адміністративно-територіального устрою України та особливостей його трансформації на сучасному етапі.....</i>	9
<i>Практичне заняття №2. Аналіз складу економічних районів України, їх характеристика</i>	14
<i>Практичне заняття №3. Регіональна політика: поняття, цілі, принципи, об'єкти, суб'єкти, механізми, моделі, види.....</i>	17
<i>Практичне заняття №4. Система регіонального менеджменту. Аналіз ресурсного забезпечення регіонального управління.....</i>	19
<i>Практичне заняття №5. Визначення рівня соціально-економічного розвитку регіону.....</i>	23
<i>Практичне заняття №6. Фінансова основа економічного розвитку регіону.....</i>	26
<i>Практичне заняття №7. Регіональні концепції сталого розвитку.....</i>	29
<i>Практичне заняття №8. Аналіз регіонального економічного розвитку.....</i>	33
<i>Практичне заняття №9. Регіональне прогнозування і планування.....</i>	43
<i>Практичне заняття №10. Організація регіонального управління.....</i>	48
<i>Практичне заняття №11. Стимулювання регіонального розвитку.....</i>	53
<i>Практичне заняття №12. Контролінг у системі регіонального управління.....</i>	55
<i>Практичне заняття №13. Антикризовий регіональний менеджмент.....</i>	57
<i>Практичне заняття №14. Реалізація інструментів маркетингу в регіональному менеджменті.....</i>	59
Питання для модульного контролю.....	63
Тестові завдання для перевірки рівня знань студентів.....	66
Індивідуальне навчально-дослідне завдання.....	94
Рекомендовані джерела інформації.....	97
Додатки.....	101

ВСТУП

Дисципліна «Регіональний менеджмент» належить до циклу професійно-орієнтованих дисциплін ОП «Менеджмент».

Об'єктом дослідження регіонального менеджменту є аналіз діяльності органів місцевого самоврядування, у форматі якої реалізується право територіальних громад (асоціацій територіальних громад) безпосередньо чи через органи місцевого самоврядування вирішувати в загальних інтересах питання регіонального значення в межах, визначених Конституцією і законами України.

Предметом дослідження регіонального менеджменту є пошук оптимізації регіонального менеджменту, спрямований на покращення соціально-економічного становища країни і, відповідно, зростання життєвого рівня населення на основі: розвитку місцевої демократії, підвищення самостійності і відповідальності територіальних громад та їх асоціацій у вирішенні питань соціально-економічного і культурного розвитку територіальних громад і регіонів; забезпечення регіонального впливу територіальних громад та їх асоціацій на процес формування і здійснення загальнонаціональної державної політики; повного та ефективного використання економічного та інтелектуального потенціалу територіальних громад і регіонів; оптимізації управління на основі принципу субсидіарності, підвищення ефективності управління шляхом оптимального розподілу повноважень між різними територіальними рівнями місцевого самоврядування; введення єдиних загальнодержавних мінімальних соціальних стандартів і дієвих механізмів соціального захисту населення незалежно від економічних можливостей територіальних громад і регіонів¹.

Метою вивчення дисципліни «Регіональний менеджмент» є формування систематизованого комплексу знань про загальні принципи, методи і форми управління соціально-економічним розвитком території, яка має ознаки регіону, та навичок щодо обґрунтування управлінських рішень стосовно різних аспектів соціально-економічного розвитку регіону.

Головною метою практичних занять з дисципліни «Регіональний менеджмент» є формування у здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» вміння практично застосовувати набуті знання шляхом обговорення окремих питань курсу; критичного аналізу публікацій з актуальних проблем регіонального менеджменту; підготовки есе, що розкривають сутність окремих питань, їх презентації та обговорення; вирішення конкретних практичних ситуацій; виконання розрахункових та інших завдань; використання інтерактивних методів навчання тощо.

При підготовці до практичних занять студент повинен: 1) прочитати конспект лекції з відповідної теми; 2) вивчити понятійний апарат та досягнути логіку навчального матеріалу; 3) звернутися до рекомендованих додаткових

---

¹ Регіонально-адміністративний менеджмент: навч. посіб. під ред. д. філос. н., проф. В. Г. Воронкової. К.: Видавничий дім «Професіонал», Центр учбової літератури, 2010. С. 7-8.

літературних джерел, якщо деякі питання залишилися незрозумілими, або виникло бажання розглянути їх більш глибоко; 4) ознайомитися з методичними рекомендаціями до проведення практичних занять та розглянути питання для самостійного опрацювання.

Метою самостійної роботи здобувачів вищої освіти є засвоєння всього обсягу освітньої програми та формування самостійності як важливої риси особистості та професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Самостійна робота студентів включає такі види навчальної діяльності:

- опрацювання лекційного матеріалу;
- вивчення нормативних документів;
- вивчення літературних джерел з окремих тем дисципліни;
- конспектування, складання планів, тез;
- кодування інформації (складання схем, таблиць, графіків, діаграм);
- виконання вправ, аналіз ситуаційних завдань, розв'язування задач;
- виконання письмових практичних робіт;
- виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань;
- систематизація вивченого матеріалу при підготовці до модульного та підсумкового контролю знань.

Зміст та обсяг самостійної роботи з дисципліни «Регіональний менеджмент» визначається робочою програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача.

Індивідуально-консультативна робота є формою організації навчальної діяльності викладача зі здобувачами вищої освіти, яка проводиться з метою посилення мотивації студентів до навчання та розвитку їхніх індивідуальних здібностей. Формами індивідуально-консультативної роботи є: індивідуальні заняття, консультації, перевірка виконання індивідуальних завдань, перевірка та захист завдань, що винесені на поточний контроль за графіком індивідуально-консультативної роботи викладачів, який затверджується завідувачем кафедри один раз на семестр. Графік індивідуально-консультативної роботи доводиться до відома здобувачів вищої освіти на початку вивчення дисципліни.

У процесі вивчення дисципліни «Регіональний менеджмент» застосовуються як *традиційні*, так і *інноваційні освітні технології*, зокрема: проблемного навчання, розвивального навчання (дискусії), колективного та групового способу навчання (обговорення проблеми в загальному колі, ажурна пилка, навчаючи – учусь), розвитку критичного мислення, інтерактивного навчання (робота в мінігрупах, ділові ігри), кейс-технологія, проєктна технологія.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Результат навчання за спеціальністю «Менеджмент» відповідно до ОП	Результати навчання з дисципліни
РН 2. Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства.	РН 2.1. Знання цілей, завдань та основних функцій регіонального менеджменту. РН 2.2. Знання принципів, методів та інструментів регіонального управління.
РН 3. Демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень.	РН 3.1. Уміння проводити ідентифікацію та аналіз ключових проблем регіону. РН 3.2. Уміння використовувати методи розробки планів та програм економічного та соціального розвитку регіону. РН 3.3. Уміння обґрунтовувати управлінські рішення щодо вирішення проблем регіону.
РН 5. Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.	РН 5.1. Уміння здійснювати комплексне оцінювання рівня соціально-економічного розвитку регіону. РН 5.2. Уміння розраховувати та аналізувати доходну та витратну частини місцевих бюджетів, здійснювати секвестр місцевого бюджету. РН 5.3. Уміння застосовувати методи розрахунку трудового потенціалу регіону, складати баланс ринку праці. РН 5.4. Уміння виявляти та аналізувати фактори, що впливають на регіональну економіку.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Теоретико-методичні основи регіонального менеджменту

Тема 1.1. Регіональний менеджмент як наука і сфера практичної діяльності

Етапи формування регіонального менеджменту як науки та сфери практичної діяльності. Визначення регіонального менеджменту. Сутність та взаємозв'язок понять «адміністративно-територіальна одиниця», «регіон», «економічний район». Сутність регіональної політики та взаємозв'язок регіональної економічної та соціальної політики. Головна мета і пріоритетні завдання регіональної економічної та соціальної політики. Формування пріоритетних завдань економічного та соціального розвитку регіону.

Тема 1.2. Нормативно-правове забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики

Групування законодавчих актів, що унормовують процеси формування та реалізації державної регіональної політики. Принципи та засади формування та реалізації регіональної політики, визначені в загальному законодавстві. Спеціальне законодавство з регіонального розвитку: мета, принципи, об'єкти та суб'єкти, пріоритети державної регіональної політики; перелік документів, що визначають державну регіональну політику. Бюджетне законодавство: особливості фінансування регіонального розвитку. Планувальне законодавство: планувальні документи у сфері регіонального розвитку. Інші групи законодавчих актів. Інші нормативно-правові акти у сфері регіональної політики.

Тема 1.3. Інституційне забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики

Верховна Рада України як суб'єкт регіональної політики. Повноваження Президента України та його Адміністрації у сфері регіональної політики. Роль уряду у реалізації регіональної політики. Роль органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади у формуванні та реалізації регіональної політики. Агенції регіонального розвитку та їх роль у реалізації регіональної політики. Роль неурядових організацій в розробці та реалізації державної регіональної політики.

Тема 1.4. Система регіонального менеджменту

Поняття соціально-економічної системи регіону як об'єкта управління. Визначення та характеристика системи регіонального менеджменту. Принципи регіонального менеджменту як базові положення теорії управління. Адміністративні, економічні та соціально-психологічні методи регіонального менеджменту. Інструменти регіонального управління та їх взаємозв'язок. Матеріальні, фінансові, трудові, інформаційні, інтелектуальні та історико-культурні ресурси регіонального управління.

Тема 1.5. Визначення рівня економічного розвитку регіону

Підходи до визначення поняття «регіональний розвиток». Основні принципи та очікувані результати регіонального розвитку. Сутність економічного розвитку регіону. Показники економічного розвитку регіону: виробничо-економічні, структурні, інвестиційні, показники інституціональних перетворень, зовнішньоекономічні та науково-інноваційні.

Оцінювання рівня економічного розвитку регіону з використанням різних підходів. Комплексне оцінювання соціально-економічного розвитку регіону. Якість життя як комплексний показник. Індекс конкурентоспроможності IMD.

Тема 1.6. Фінансова основа економічного розвитку регіону

Фінансові ресурси регіону та їх види. Склад державних фінансових ресурсів регіону. Джерела формування регіональних фінансових ресурсів. Баланс фінансових ресурсів регіону. Місцеві бюджети, їх визначення, характеристика структури та обґрунтування необхідності формування. Місцеві бюджети в структурі зведеного бюджету України. Основні статті формування доходної частини місцевих бюджетів. Загальний та спеціальний фонди витрат місцевих бюджетів. Напрями забезпечення фінансової спроможності місцевих бюджетів. Обґрунтування необхідності раціоналізації міжбюджетних відносин.

Тема 1.7. Регіональні концепції сталого розвитку

Міждисциплінарне вивчення проблеми сталого розвитку: еволюція поглядів. Концепції сталого регіонального розвитку. Пріоритетні напрями концепцій сталого економічного розвитку. Механізм забезпечення сталого розвитку регіонів.

Змістовий модуль 2. Функції регіонального менеджменту

Тема 2.1. Аналіз регіонального економічного розвитку

Поняття та зміст аналізу економічного розвитку регіону. Суб'єкт, об'єкт, мета та завдання аналізу регіонального економічного розвитку. Аналіз ступеня комплексності господарства регіону. Зміст та характеристика основних етапів регіонального економічного аналізу, його види (горизонтальний, вертикальний (структурний) та факторний) та принципи здійснення. Методика аналізу основних показників, що характеризують економіку регіону. Обґрунтування та інтерпретація результатів аналізу. Визначення місця регіонального економічного аналізу серед основних функцій регіонального менеджменту.

Тема 2.2. Регіональне прогнозування і планування

Поняття та зміст регіонального прогнозування та планування. Види прогнозів. Розробка стратегії економічного і соціального розвитку регіону, обґрунтування її структури та необхідності для забезпечення сталих темпів розвитку в перспективі. Характеристика етапів розробки програми економічного і соціального розвитку регіону, її відмінності від стратегії, обґрунтування структури та необхідності розробки. Побудова алгоритму розробки та реалізації регіональної програми, зміст його окремих блоків.

Тема 2.3. Організація регіонального управління

Поняття організаційної структури системи регіонального управління, її оптимальність та якість. Характеристика етапів побудови організаційної структури системи регіонального управління. Визначення доцільності вдосконалення організаційної структури. Обґрунтування факторів, що впливають на її якість. Методи та принципи проектування організаційних структур системи регіонального управління.

Тема 2.4. Стимулювання економічного розвитку регіонів

Державні механізми стимулювання економічного розвитку регіонів. Стимулювання інноваційного розвитку регіонів. Науково-методичні підходи до формування комплексного механізму стимулювання економічного розвитку регіону.

Тема 2.5. Контролінг у системі регіонального управління

Контролінг як сучасна концепція регіонального управління. Завдання та функції контролінгу в системі регіонального управління. Види контролінгу. Сутність стратегічного та оперативного контролінгу. Структура та змістова характеристика елементів системи контролінгу. Алгоритм упровадження контролінгу в систему регіонального управління. Основні вимоги до контролера та його функції.

Тема 2.6. Антикризовий регіональний менеджмент

Поняття кризи та характеристика основних концепцій кризи. Класифікація криз та їхня характеристика. Концептуальне пояснення ситуаційної теорії управління в кризовій ситуації та шляхів їх вирішення. Проблеми регіонального розвитку та їх характеристики. Принципи і методи антикризового регіонального управління.

Тема 2.7. Маркетинг регіону

Методологічні засади регіонального маркетингу. Проведення маркетингових досліджень. Маркетингові стратегії регіонів і міст: типології за формою, змістом та способом реалізації. Розробка бренду території.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Практичне заняття 1

Аналіз адміністративно-територіального устрою України та особливостей його трансформації на сучасному етапі

Мета: поглиблення теоретичних знань здобувачів вищої освіти щодо ролі і значення регіонального менеджменту як науки та навчальної дисципліни; еволюції, організаційно-правових основ та передумов трансформації системи адміністративно-територіального устрою України; набуття студентами вмінь та навичок аналізу адміністративно-територіального устрою держави, розробки обґрунтованих пропозицій стосовно його вдосконалення.

Завдання для самостійної роботи

Перелік питань, які студенти мають опрацювати самостійно	Джерела	Форма контролю
1. Основні системи територіальної влади (англо-американська, континентальна (романо-германська або європейська), іберійська, радянська).	б, с. 15-17.	Заповнити таблицю: назва системи, коротка характеристика.

Питання для обговорення

1. Сутність понять: «адміністративно-територіальний устрій», «економічний район», «регіон», «територіальна громада».
2. Регіональний менеджмент: сутність, об'єкт та предмет дослідження.
3. Особливості основних систем територіальної влади (англо-американської, континентальної (романо-германської або європейської), іберійської, радянської).
4. Державна регіональна політика: суб'єкти, об'єкт, мета, цілі, принципи.
5. Регіональна економічна політика: сутність, мета, принципи, напрями.
6. Етапи розробки регіональної економічної політики.
7. Пріоритетні завдання регіональної економічної політики на сучасному етапі розвитку України.

Навчальні завдання для аудиторної роботи

Завдання 1. Проаналізувати сучасні теоретичні підходи до визначення поняття «регіон» (таблиця 1.2). Уміти пояснити зміст та особливості кожного підходу. Знати представників наукових шкіл, які дотримуються цього підходу².

Таблиця 1.2

Сучасні теоретичні підходи до визначення поняття «регіон» на мезорівні

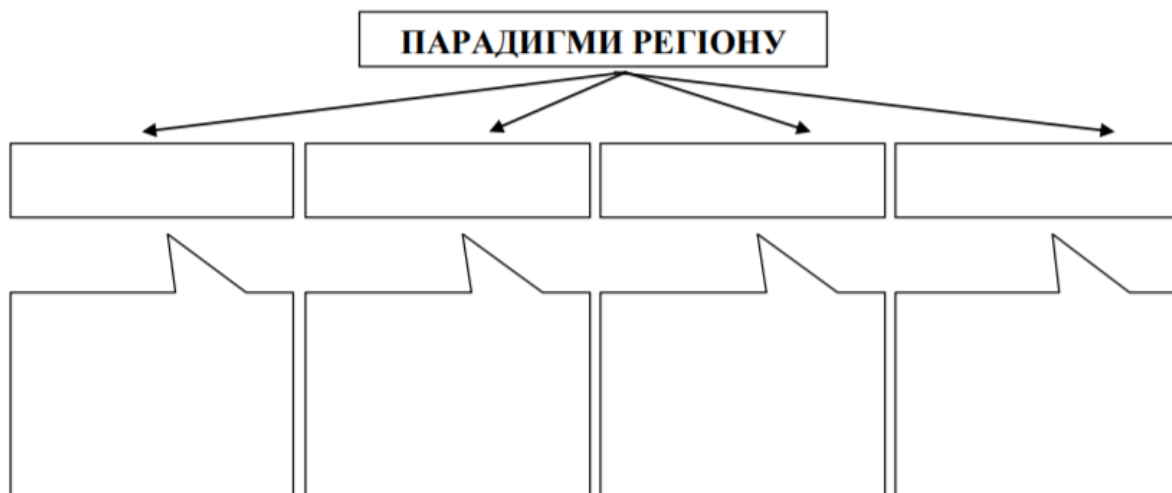
Найменування підходу	Зміст підходу	Представники наукових шкіл
Територіально-просторовий	Виділення регіонів на основі адміністративно-територіального поділу держави	Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів», Мельничук О.С
Природно-ресурсний Культурно-історичний	Визначення території на основі певних відмінних характеристик природно-ресурсного, культурно-історичного та соціально-етнографічного потенціалів. Формування на основі природно-ресурсного потенціалу функціонального господарського комплексу	Азриліян А. Н., Азриліян О. М., Калашникова Е. В. (Москва)
Структурно-функціональний	Виокремлення регіонів на основі критеріїв: спільність народногосподарських завдань, техніко-економічні особливості розвитку певних сфер економіки регіону	Симоненко В. К.

² Управління розвитком регіону: практикум / А. Г. Потапова. Луцьк: Вежа-друк, 2015. С. 7, 82.

<i>Продовження таблиці 1.2</i>		
Організаційно-управлінський	Територіально-просторове утворення зі своїм сформованим інститутом управління та визначеними напрямками регулювання (або коригування, або невтручання) економіки регіону	Михайличенко А. О., Чеглазов М. Е., учені-регіоналісти ЄС
Системний	Територіально-просторове утворення з визначеним місцем у загальнодержавній системі	Гудзь П. В., Аніщенко В. О., Герасимчук З. В.
Інтегральний	Еколого-соціально-економічне виокремлення територій у регіони держави	Данилишин Б. М., Аніщенко В. О.
Комплексний	Врахування фізико-географічних, соціально-економічних, політико-правових та ін. критеріїв при визначенні геопросторових меж території та виокремленні її в регіон	Семенов В. Ф., Чеглазов М. Е., Бережна І. В.
Змішаний	Поєднання кількох підходів при визначенні меж територіально-просторових утворень та виокремлення їх у регіони	Усі представники

Завдання 2 – робота в малих групах. Технологія «Ажурна пилка».

У працях основоположників регіональної науки регіон виступав лише як зосередження природних ресурсів і населення, виробництва і споживання товарів, сфери обслуговування, і не розглядався як суб'єкт економічних відносин, носій особливих економічних інтересів. У сучасних теоріях регіон досліджується як багатофункціональна і багатоаспектна система. Нині найбільш поширені чотири парадигми регіону: регіон-квазідержавна, регіон-квазікорпорація, регіон-риннок (ринковий ареал), регіон-соціум. Ознайомтеся з цими парадигмами [джерело 28 зі списку рекомендованих джерел]. Складіть схему-систематизацію (рис. 1.1), відобразивши в ній сутність цих парадигм.³

Рис. 1.1. Парадигми регіону

³ Гусева Н. В. Практикум з проблем регіонального розвитку: Методичні рекомендації до аудиторної та самостійної роботи магістрантів, які навчаються за спеціальністю 106. Географія освітньо-професійною програмою «Економічна та соціальна географія». Харків, 2018. С. 20.

Завдання 3. Використовуючи додаткові джерела інформації [40], заповніть таблицю 1.3.

Таблиця 1.3

Адміністративно-територіальний устрій України на 1 січня 2020 р.

Рівень адміністративно-територіального устрою	Адміністративно-територіальні одиниці, якими представлений рівень	Кількість адміністративно-територіальних одиниць певного рівня
1 рівень		
2 рівень		
3 рівень		
4 рівень		

Завдання 4. Адміністративно-територіальний устрій України має цілий ряд недоліків, які представлені в табл. 1.4. Доведіть, що ці недоліки насправді характерні для адміністративно-територіального устрою країни, навівши конкретні приклади вказаних недоліків⁴.

Таблиця 1.4

Недоліки адміністративно-територіального устрою України

Недоліки	Приклади
1. Незбалансований за площею обласний поділ	Найбільша за площею область України (Одеська – 33,3 тис. км ²) більше найменшої (Чернівецької – 8,1 тис. км ²) в 4,1 рази
2. Незбалансований за чисельністю населення обласний поділ	
3. Недостатні права і повноваження органів місцевого самоврядування (сильна централізація влади)	
4. Обласні центри представлені і містами-мільйонерами, і великими містами, і середніми містами, у той час як ряд великих міст мають тільки статус міст обласного підпорядкування	
5. Дуже складне розмежування адміністративних повноважень і функцій у містах, які є одночасно містами обласного підпорядкування та центрами адміністративних районів	
6. Складне підпорядкування населених пунктів один одному, розміщення в багатьох випадках на території міст інших міст такого ж рівня, а також сіл, селищ, що мають статус окремих адміністративно-територіальних одиниць	В Ялті в межах однієї адміністративно-територіальної одиниці об'єднані 32 поселення – 2 міста, 29 смт і 1 село; в Севастополі об'єднані 32 поселення – 2 міста, 1 смт, 29 сіл; в Голубівці (до 2016 року – Кіровську) Луганської області об'єднані 24 поселення – 1 місто, 10 смт і 13 сіл

⁴ Гусева Н. В. Практикум з проблем регіонального розвитку: Методичні рекомендації до аудиторної та самостійної роботи магістрантів, які навчаються за спеціальністю 106. Географія освітньо-професійною програмою «Економічна та соціальна географія». Харків, 2018. С. 97-99.

<i>Продовження таблиці 1.4</i>	
7. Підпорядкування цілого адміністративного району одному місту	Наприклад, весь Свердловський район Луганської області входить до складу міста Довжанська (до 2016 року – Свердловська)
8. Наявність у межах деяких адміністративно-територіальних одиниць територій, що належать іншим адміністративно-територіальним одиницям такого ж рівня	
9. Внутрішня неузгодженість АТУ, його невідповідність Конституції України, всупереч якій існують такі адміністративно-територіальні одиниці як смт	
10. Відсутність необхідного статусу у зони приміського розселення (в світовій практиці – урбанізований ареал), яка може адміністративно відноситись і до міста, і до міст-супутників, і до смт, і навіть до сіл	
11. Значні диспропорції в ресурсному забезпеченні між адміністративно-територіальними одиницями одного рівня	
12. Значні диспропорції в рівнях соціально-економічного розвитку між адміністративно-територіальними одиницями одного рівня	
13. Значні відмінності в кількості адміністративних одиниць нижчого рангу	
14. Нерівномірна віддаленість територій від обласного центру, що обумовлює різну доступність населення до отримання послуг, у т. ч. управлінських	
15. Надмірна подрібненість адміністративно-територіальних одиниць базового та районного рівня, що знижує ефективність надання їм відповідних послуг та контролю	

Завдання 5. У зв'язку з великою кількістю недоліків, які має сучасний адміністративно-територіальний устрій України, на території України вже тривалий час планувалося проведення адміністративно-територіальної реформи. Було створено цілий ряд її моделей (автори – Р. П. Безсмертний, Ю. І. Ганущак, І. Б. Коліушко, О. І. Соскін, А. Ф. Ткачук, М. С. Дністрянський, В. Карпенко, В. Г. Яцуба, О. Г. Кучабський та інші). В 2015 році адміністративно-

територіальна реформу все ж таки було розпочато. Ознайомтеся з основними її положеннями, перебігом та сучасним станом (усно) [41]⁵.

Рекомендовані джерела: [1, 2, 6, 28, 40, 46].

Практичне заняття 2

Аналіз складу економічних районів України, їх характеристика

Мета: поглиблення теоретичних знань щодо нормативно-правового забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики; набуття студентами вмінь та навичок аналізу складу економічних районів України та особливостей їх розвитку.

Таблиця 2.1

Завдання для самостійної роботи

Перелік питань, які студенти мають опрацювати самостійно	Джерела	Форма контролю
Структура та основні положення Законів України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 р. № 2850-IV та «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р. № 156-VIII.	7, 8	Усне обговорення

Питання для обговорення

1. Групування законодавчих актів, що унормовують процеси формування та реалізації державної регіональної політики.

2. Принципи та засади формування та реалізації регіональної політики, визначені в загальному законодавстві.

3. Спеціальне законодавство з регіонального розвитку: мета, принципи, об'єкти та суб'єкти, пріоритети державної регіональної політики; перелік документів, що визначають державну регіональну політику.

4. Бюджетне законодавство: особливості фінансування регіонального розвитку.

5. Планувальне законодавство: планувальні документи у сфері регіонального розвитку.

6. Інші групи законодавчих актів.

7. Інші нормативно-правові акти у сфері регіональної політики.

⁵ Гусева Н. В. Практикум з проблем регіонального розвитку: Методичні рекомендації до аудиторної та самостійної роботи магістрантів, які навчаються за спеціальністю 106. Географія освітньо-професійною програмою «Економічна та соціальна географія». Харків, 2018. С. 99.

Навчальні завдання для аудиторної роботи

Завдання 1. За даними таблиці 2.2 проаналізуйте адміністративно-територіальний поділ України за регіонами (суспільно-географічними або економічними районами), який найчастіше використовується в регіоналістиці.

Таблиця 2.2

Адміністративно-територіальний поділ України за регіонами

Регіони	Області
Столичний регіон	Київська область
	Житомирська область
	Чернігівська область
Центральноукраїнський регіон	Черкаська область
	Кіровоградська область
Причорноморський регіон	АРК
	Миколаївська область
	Одеська область
	Херсонська область
Північно-Східний регіон	Харківська область
	Полтавська область
	Сумська область
Придніпровський регіон	Дніпропетровська область
	Запорізька область
Східний регіон (Донецький)	Донецька область
	Луганська область
Волинський регіон (Північно-західний)	Волинська область
	Рівненська область
Подільський регіон	Вінницька область
	Хмельницька область
	Тернопільська область
Карпатський регіон	Львівська область
	Івано-Франківська область
	Закарпатська область
	Чернівецька область

Завдання 2 – робота в мінігрупах. Технологія «Навчаючи – учусь».

Дослідити один з економічних районів України, працюючи в мінігрупах та використовуючи додаткові джерела інформації [40]. Заповнити таблицю 2.3 (частина даних – розрахункові).

Характеристика _____ економічного району

Показник	Значення показника, одиниці вимірювання, розрахунок за необхідності
Склад (області, що входять)	
Площа	
Частка в площі України	
Кількість населення	
Частка в населенні України	
Валовий регіональний продукт – ВРП	
ВРП на душу населення	
ВВП України	
Частка ВРП району у ВВП України	
Основні види природних ресурсів, що знаходяться в межах району	
Галузі спеціалізації	
Основні промислові центри	
Обсяг експорту	
Обсяг експорту України	
Частка експорту району в експорті України	
Обсяг імпорту	
Обсяг імпорту України	
Частка імпорту району в імпорті України	

Використовуючи технологію «Навчаючи – учусь», заповнити таблицю 1.6.

Таблиця 1.6.

Коротка характеристика економічних районів України

Назва району	Склад (регіони, що входять)	Частка в площі України, %	Частка в населенні України, %	Галузі спеціалізації

Рекомендовані джерела: [7, 8, 17, 40].

Практичне заняття 3

Регіональна політика: поняття, цілі, принципи, об'єкти, суб'єкти, механізми, моделі, види

Мета: поглиблення теоретичних знань щодо нормативно-правового та інституційного забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики; набуття студентами вмінь та навичок аналізу діяльності агенцій регіонального (місцевого) розвитку.

Таблиця 3.1

Завдання для самостійної роботи

Перелік питань, які студенти мають опрацювати самостійно	Джерела	Форма контролю
Сутність поняття «екістика». Універсальні принципи, що використовуються при розробці регіональних і містобудівних програм. Принципи розселення населення, зумовлені процесами глобалізації та зростанням конкуренції за ресурси. Актуальність та мета екістичної політики. Приклади успішної реалізації регіональної екістичної політики.	33	Усне обговорення

Питання для обговорення

1. Верховна Рада України як суб'єкт регіональної політики.
2. Повноваження Президента України та його Адміністрації у сфері регіональної політики.
3. Роль уряду у реалізації регіональної політики.
4. Роль органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади у формуванні та реалізації регіональної політики.
5. Агенції регіонального розвитку та їх роль у реалізації регіональної політики.
6. Роль неурядових організацій в розробці та реалізації державної регіональної політики.

Навчальні завдання для аудиторної роботи

Завдання 1. Заповніть схему «Суб'єкти регіональної політики України» (рис. 3.1).

Завдання 2. Розгляньте класифікацію видів регіональної політики за різними критеріями (табл. 3.2).

Користуючись таблицею, визначте вид державної регіональної політики України⁶:

за цілями застосування – _____

за особливостями і характером дії механізму та інструментів регіональної політики – _____

модель регіональної політики (відносної автономності, агентська, комбінована (взаємодіюча)) – _____.

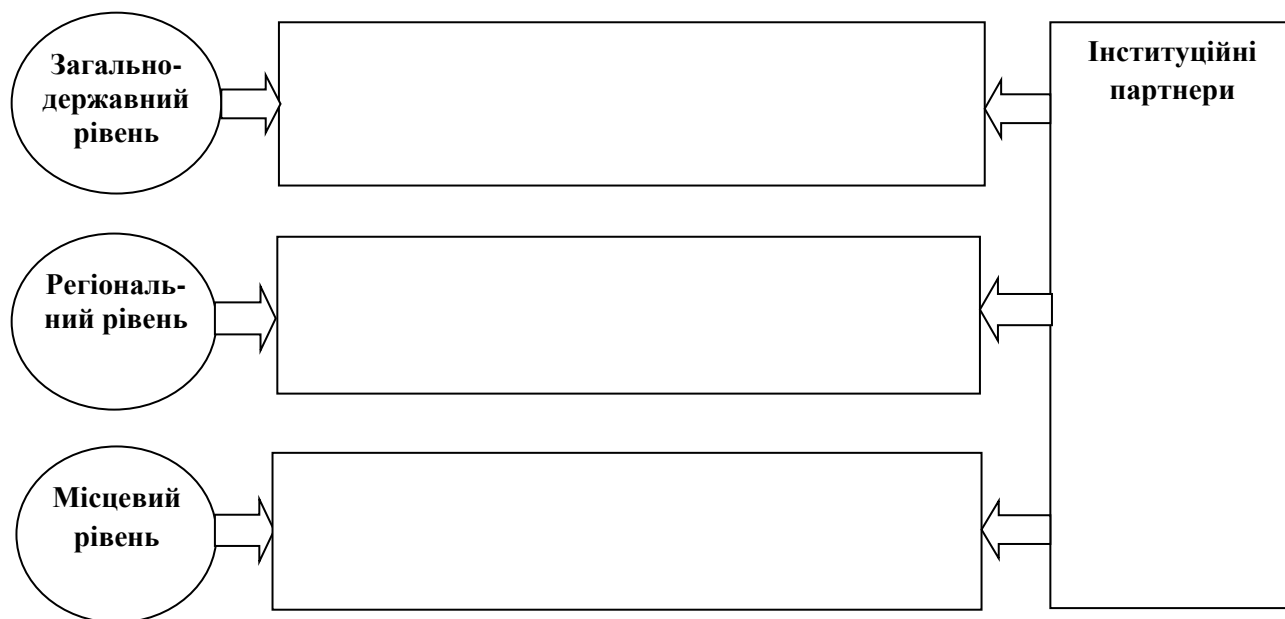

Рис. 3.1. Суб'єкти регіональної політики України

Таблиця 3.2

Види регіональної політики

Критерії	Види регіональної політики
за цілями застосування	політика вирівнювання рівнів розвитку регіонів з будь-якого макроекономічного показника; пріоритетний розвиток найбільш розвинених регіонів, т. зв. «економічних локомотивів»; саморозвиток регіонів з урахуванням їх місцевих інтересів та покладанням відповідальності за цей розвиток на місцеву владу; оптимізація використання регіональних ресурсів тощо
за цільовою спрямованістю на певну складову соціально-економічної системи регіону	економічна, демографічна, соціальна, екістична, екологічна, науково-технічна
за засобами реалізації	фінансова (допомога, пільги, штрафи тощо), адміністративна (дозволи і заборони), інфраструктурна (спорудження доріг, ЛЕП тощо)

⁶ Гусева Н. В. Практикум з проблем регіонального розвитку: Методичні рекомендації до аудиторної та самостійної роботи магістрантів, які навчаються за спеціальністю 106. Географія освітньо-професійною програмою «Економічна та соціальна географія». Харків, 2018. С. 36-37.

<i>Продовження таблиці 3.2</i>	
за механізмами реалізації	автоматична (розподіл матеріально-технічних і фінансових ресурсів за певною, загальною для всіх регіонів формулою); проблемна (за спеціальними програмами), цільова (за конкретними регіонами)
за особливостями і характером дії механізму та інструментів регіональної політики	стимулююча, компенсаційна, адаптивна, протидіюча
за адресатом	регіональні органи влади, фірми й організації, окремі громадяни тощо

Завдання 3. Знайдіть та законспекуйте алгоритм розробки, затвердження та реєстрації агенції регіонального (місцевого) розвитку. Проаналізуйте мету, завдання та основні напрямки діяльності Агенції стратегічного розвитку Білої Церкви [44].

Рекомендовані джерела: [1, 2, 3, 18, 33, 44].

Практичне заняття 4 **Система регіонального менеджменту. Аналіз ресурсного забезпечення регіонального управління.**

Мета: поглиблення теоретичних знань щодо складових системи регіонального менеджменту, її функцій, принципів, методів та інструментів; набуття студентами вмінь та навичок аналізу ресурсного забезпечення регіонального управління.

Таблиця 4.1

Завдання для самостійної роботи

Перелік питань, які студенти мають опрацювати самостійно	Джерела	Форма контролю
Структура та суб'єкти регіональної соціально-економічної системи. Завдання соціальної та економічної (регіонально-залежної та ринковоорієнтованої) підсистем. Структура регіонально-залежної економічної підсистеми.	34	Узагальнена схема структури регіональної соціально-економічної системи з позначенням окремих суб'єктів.

Питання для обговорення

1. Поняття соціально-економічної системи регіону.
2. Елементи підсистеми регіонального управління.
3. Структура та суб'єкти регіональної соціально-економічної системи.

4. Завдання соціальної та економічної (регіонально-залежної та ринковоорієнтованої) підсистем.
5. Основні функції та принципи регіонального менеджменту.
6. Методи й інструменти регіонального менеджменту.
7. Ресурсне забезпечення регіонального управління.

Навчальні завдання для аудиторної роботи

Завдання 1. Визначити основні регіональні органи публічного управління на різних рівнях адміністративно-територіальної організації суспільства (область, район, територіальна громада). Користуючись додатковими джерелами інформації [9, 10], визначити завдання регіональних органів публічного управління на різних рівнях адміністративно-територіальної організації⁷. Результати дослідження оформити у вигляді таблиці 4.2.

Таблиця 4.2

Органи публічного управління та їх функції

Назва органу публічного управління	Завдання

Завдання 2. Нарисувати схему взаємозв'язку органів державної і регіональної влади, які здійснюють управління та регулювання економіки, використовуючи елементи, зазначені в таблиці 4.3.⁸

Таблиця 4.3

Суб'єкти управління

Президент України	Секретар обласної ради
Міський голова	Віце-прем'єр міністри
Спікер парламенту	Виконавчі комітети міських рад
Голова обласної державної адміністрації	Комітети Верховної Ради
Міністри профільних міністерств	Управління обласної державної адміністрації
Голова обласної ради	Прем'єр-міністр
Верховна Рада	Тимчасові комісії Верховної Ради
Парламентські фракції	Обласні державні адміністрації
Міські ради	Секретаріат президента
Кабінет міністрів	Обласні ради

Завдання 3 – робота в мінігрупах.

За даними статистичного збірника «Регіони України» та ін. інформаційних джерел [40] здійснити порівняльну характеристику матеріальних (земельних; природних, в т. ч. сировинних; капітальних),

⁷ Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Державне та регіональне управління» (для студентів 2 курсу всіх форм навчання напряму підготовки 6.030601 – «Менеджмент» / уклад.: С. О. Гайдученко. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. С. 16-17.

⁸ Там же. С. 13.

фінансових, трудових та інформаційних ресурсів двох регіонів (областей) України за вибором. Результати дослідження оформити у вигляді таблиці 4.4. Зробити висновки.

Таблиця 4.4

Порівняння ресурсного забезпечення областей України

Показник	Назва області	Назва області
Земельні ресурси		
- площа, тис. га		
- частка у загальній площі України, %		
- землі сільськогосподарського призначення, тис. га		
Природні ресурси (перерахувати)		
- корисні копалини		
- водні ресурси		
- біоресурси		
- рекреаційні ресурси		
Трудові ресурси		
- економічно активне населення у віці 15–70 років, тис. осіб		
- кількість зайнятих економічною діяльністю, тис. осіб		
- частка регіону в загальній кількості зайнятих економічною діяльністю, %		
Капітальні ресурси		
- основні засоби, млн. грн.		
Фінансові ресурси		
- капітальні інвестиції (у фактичних цінах), млрд. грн		
- частка в загальному обсязі капітальних інвестицій, %		
- капітальні інвестиції на одну особу, грн.		
Інформаційні ресурси		
- частка домогосподарств, які мають доступ до послуг Інтернету вдома, %		

Завдання 4 – розрахункове.

Визначити чисельність трудових ресурсів у прогностному році.

Вихідні дані:

Чисельність населення в непрацездатному віці у прогностному році становить 40%. Чисельність населення в базовому році – 45778,5 тис. осіб. Чисельність населення у віці до 16 років у прогностному році становить 7004,1 тис. осіб. Питома вага працюючих у прогностному році серед осіб пенсійного віку – 27,7 %, серед підлітків молодше 16 років – 0,7%. Чисельність непрацюючих працездатного віку, що одержують пенсії на пільгових умовах у прогностному році – 400 тис. осіб. Чисельність непрацюючих інвалідів 1-ї та 2-ї груп у працездатному віці – 300 тис. осіб. Сальдо міграції трудових ресурсів у

прогнозованому році – 30 тис. осіб. Темп зростання населення у прогнозованому році – 98%.

Методичні рекомендації до виконання завдання 4.

Чисельність трудових ресурсів складається з чисельності працездатного населення в працездатному віці, чисельності працюючих осіб пенсійного віку і працюючих підлітків молодше 16 років. Також на чисельність трудових ресурсів впливає міграційне сальдо⁹.

Завдання 5 – розрахункове.

Скласти баланс ринку праці та визначити чисельність безробітних на кінець року.

Вихідні дані:

Зростання кількості робочих місць за рахунок підвищення коефіцієнта змінності роботи підприємств – 4 тис. осіб. Чисельність випускників навчальних закладів – 105 тис. осіб. Чисельність осіб, звільнених з народного господарства – 235 тис. осіб. Чисельність підлітків молодше 16 років – 218 тис. осіб. Створення нових робочих місць за рахунок інвестицій – 265 тис. осіб. Чисельність незайнятих осіб інших категорій – 290 тис. осіб. Кількість робочих місць, звільнених у зв'язку з виходом працівників на пенсію, призивом до збройних сил та інших обставин – 352 тис. осіб. Збільшення кількості робочих місць за рахунок використання гнучких форм зайнятості населення – 8 тис. осіб. Чисельність безробітних на початок року – 65 тис. осіб. Збільшення попиту на робочу силу за рахунок інших факторів – 62 тис. осіб.

Методичні рекомендації до виконання завдання 5.

Для обґрунтування забезпеченості робочою силою, прогнозу рівня безробіття в країні (регіоні) розробляють баланс ринку праці, що показує, з одного боку, пропозицію робочої сили (кількість безробітних на початок року, число звільнених з різних причин, кількість випускників тощо), а з іншого – попит на робочу силу (кількість вакантних місць на початок року, створення нових робочих місць тощо).¹⁰

Рекомендовані джерела: [2, 3, 6, 9, 10, 34, 40].

---

⁹ Державне та регіональне управління: методичні рекомендації до практичних і семінарських занять із дисципліни для студентів, що навчаються за спеціальністю 073 «Менеджмент» [Електронний ресурс] / укладач Л. Д. Забродська. Х.: ХДУХТ, 2018. С. 30.

¹⁰ Там же. С. 31.

Практичне заняття 5

Визначення рівня соціально-економічного розвитку регіону

Мета: поглиблення теоретичних знань щодо сутності економічного розвитку, етапів визначення і оцінки економічного потенціалу регіону; набуття студентами вмій та навичок розрахунку показників, що характеризують рівень економічного розвитку регіону.

Таблиця 5.1

Завдання для самостійної роботи

Перелік питань, які студенти мають опрацювати самостійно	Джерела	Форма контролю
Сутність поняття «якість життя». Показники оцінки якості життя. Підходи до оцінювання якості життя. Загальна характеристика міжнародних систем оцінювання якості життя. Підходи до вимірювання якості життя населення в окремих країнах. Досвід вимірювання окремих компонентів якості життя населення в Україні.	24	Стислий конспект

Питання для обговорення

1. Дайте визначення економічного розвитку регіону.
2. Чим поняття «економічний розвиток» відрізняється від поняття «економічний ріст»? Обґрунтуйте свою відповідь.
3. Які показники характеризують економічний розвиток регіону? Чому?
4. Які показники характеризують соціальний розвиток регіону? Обґрунтуйте свою відповідь.
5. В яких цінах представляються основні економічні показники? Дайте визначення кожному виду цін.
6. Що таке економічний потенціал регіону? З яких складових він формується? Визначте їх.
7. Назвіть і охарактеризуйте етапи визначення і оцінки економічного потенціалу регіону.
8. Назвіть основні структурні елементи регіонального випуску та валової доданої вартості. Визначте їх.
9. Для чого потрібно визначати й оцінювати економічний потенціал регіону?
10. Хто повинен займатися визначенням і оцінкою економічного потенціалу регіону?

Навчальні завдання для аудиторної роботи

Завдання 1. Міністерство розвитку громад та територій України здійснює моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за переліком показників оцінки, наведених у додатках 1 та 2 до постанови Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 856 «Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» [11]. Проаналізуйте показники щоквартальної та щорічної оцінки соціально-економічного розвитку регіонів України.

Завдання 2. Розгляньте результати моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів України за останній звітний рік (Рейтингова оцінка регіонів на офіційному сайті Міністерства розвитку громад і територій [39]. Охарактеризуйте соціально-економічний розвиток однієї з областей України (за вибором) за окремими напрямками та індикаторами. Дані оформіть у вигляді таблиці 5.2. Зробіть висновки.

Таблиця 5.2

Соціально-економічний розвиток _____ області у 20__ р.

Напрямок, показник, одиниця вимірювання	В одиницях вимірювання	Місце за напрямком чи показником	Мінімальне значення показника, регіон	Максимальне значення показника, регіон
Економічна та соціальна згуртованість	-	5	-	-
ВРП (у фактичних цінах) на 1 особу, грн.	60109	4	10778 Луганська обл.	155904 м. Київ
....				
Загальне місце за всіма напрямками оцінки	-	3	-	-

Завдання 3. Ознайомтесь з інформацією про Індекс людського розвитку (ІЛР). Проаналізуйте динаміку ІЛР України. Порівняйте ІЛР України та розвинених країн. Зробіть висновки.

Важливим показником оцінки рівня розвитку регіону є *Індекс людського розвитку (ІЛР)*, англ. *Human Development Index (HDI)* (до 2013 р. – Індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП)). Зміни його значення в часі можуть свідчити про ефективність (чи неефективність) обраної управлінської стратегії.

Індекс людського розвитку (ІЛР) – це підсумковий показник для оцінювання довгострокового прогресу в трьох основних площинах людського розвитку: довготривале та здорове життя, доступ до знань і гідний рівень життя. Тривалість і здоров'я вимірюється середньою очікуваною тривалістю життя. Рівень знань вимірюється середньою тривалістю навчання в школі дорослого

населення, тобто середньою кількістю років навчання в школі за все життя людей віком 25 років і старше; а доступ до навчання та знань — очікуваними роками навчання для дітей-першокласників, тобто загальною кількістю років навчання, на які дитина, що досягає шкільного віку, може розраховувати, якщо панівні моделі вікових показників зарахування до школи залишаються незмінними протягом життя дитини. Рівень життя вимірюється валовим національним доходом (ВНД) на душу населення в доларах постійної купівельної спроможності рівня 2011 року, конвертованих за коефіцієнтами переходу на паритет купівельної спроможності (ПКС)¹¹.

З 2011 р. на рівні країни ІЛР – середнє геометричне значення нормалізованих (нормалізація – порівняння мінімального і максимального значення показника за досліджуваний період) індексів, які відображають досягнення за кожним напрямком.

Таблиця 5.3

Тенденції ІЛР України, розраховані на базі послідовної серії часових даних і нових цільових показників¹²

Роки	Очікувана тривалість життя при народженні	Очікувана кількість років навчання	Середня кількість років навчання	ВНД на душу населення (ПКС 2011 р. в дол. США)	Значення ІЛР
1990	69.8	12.4	9.1	10,744	0.705
1995	67.9	12.2	10.0	4,993	0.664
2000	67.3	13.0	10.7	4,665	0.671
2005	67.5	14.6	11.2	7,207	0.715
2010	69.4	14.8	11.3	7,715	0.732
2015	71.5	14.9	11.3	7,373	0.742
2016	71.7	15.1	11.3	7,601	0.746
2017	71.8	15.1	11.3	7,670	0.747
2018	72.0	15.1	11.3	7,994	0.750

Таблиця 5.4

Країни з найвищим рівнем ІЛР у 2018 р.¹³

Країни	Очікувана тривалість життя при народженні	Очікувана кількість років навчання	Середня кількість років навчання	ВНД на душу населення (ПКС 2011 р. в дол. США)	Значення ІЛР
Норвегія	82.3	18.1	12.6	68,059	0.954
Швейцарія	83.6	16.2	13.4	59,375	0.946
Ірландія	82.1	18.8	12.5	55,660	0.942

¹¹ Аналітична записка за країнами, що представлені в Доповіді про стан людського розвитку за 2019 рік. Україна. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2019/ukraine-ranks-mid-table-in-undps-2019-human-development-report.html>

¹² Там же.

¹³ Human Development Report 2019. URL: <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019.pdf>

<i>Продовження таблиці 5.4</i>					
Німеччина	81.2	17.1	14.1	46,946	0.939
Гонконг, Китай	84.7	16.5	12.0	60,221	0.939
Австралія	83.3	22.1	12.7	44,097	0.938
Ісландія	82.9	19.2	12.5	47,566	0.938
Швеція	82.7	18.8	12.4	47,955	0.937
Сінгапур	83.5	16.3	11.5	83,793	0.935
Нідерланди	82.1	18.0	12.2	50,013	0.933

Завдання 4. Ознайомтесь з Методикою вимірювання регіонального людського розвитку [26, додаток 1, 4]. Використовуючи статистичну інформацію, проаналізуйте динаміку інтегральної оцінки регіонального людського розвитку та окремих її блоків однієї з областей України (за вибором). Заповніть таблицю 5.5. Зробіть висновки.

Таблиця 5.5

Аналіз регіонального індексу людського розвитку _____ області

Блоки показників	2014 р.		20__ р.		Примітки (що вплинуло на зміну показника)
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	
Блок 1. Відтворення населення					
Блок 2. Соціальне середовище					
Блок 3. Комфортне життя					
Блок 4. Добробут					
Блок 5. Гідна праця					
Блок 6. Освіта					
Інтегральний регіональний індекс людського розвитку					

Рекомендовані джерела: [3, 11, 24, 26, 39].

Практичне заняття 6
Фінансова основа економічного розвитку регіону

Мета: набуття студентами вмінь та навичок визначення складу та джерел формування фінансових ресурсів регіону, аналізу структури місцевих бюджетів, основних статей формування їх доходної частини, загального та спеціального фондів витрат місцевих бюджетів, обґрунтування необхідності раціоналізації міжбюджетних трансфертів.

Завдання для самостійної роботи

Перелік питань, які студенти мають опрацювати самостійно	Джерела	Форма контролю
1. Склад доходів загального фонду місцевих бюджетів	12, Ст. 64, 66.	Заповнити таблицю: назва місцевого бюджету, доходи.
2. Надходження спеціального фонду місцевих бюджетів	12, Ст. 69 ¹ , 71.	Стислий конспект
3. Основні напрямки видатків місцевих бюджетів	13	Стислий конспект
4. Місцеві податки і збори у м. Біла Церква на 20__ р.	14	Стислий конспект

Питання для обговорення

1. Регіональні фінансові ресурси: сутність, склад.
2. Роль місцевих фінансів у реалізації регіональної соціальної політики, а також у зміцненні економічної самостійності регіону.
3. Законодавче забезпечення фінансових ресурсів регіону.
4. Місцеві бюджети: сутність, структура, класифікація доходів та витрат, складові частини.
5. Забезпечення фінансової спроможності місцевих бюджетів.
6. Фінансово-кредитний механізм та фінансова інфраструктура регіону.
7. Сутність стимульно-компенсаційної та інтеграційно-партнерської моделей.
8. Переваги та недоліки вітчизняної системи формування фінансових ресурсів регіону.
9. Міжбюджетні трансферти, зміст та значення для регіональної політики.
10. Напрями зміцнення фінансово-ресурсної бази регіону.

Навчальні завдання для аудиторної роботи

Завдання 1. Проаналізуйте основні джерела доходів бюджету м. Біла Церква на 20__ р. (додаток 1). Побудуйте кругову діаграму, що відобразить структуру доходів бюджету. Зробіть висновки.

Завдання 2. Проаналізуйте основні напрямки видатків бюджету м. Біла Церква у 20__ р. (додаток 3). Зробіть висновки.

Завдання 3. Проаналізуйте, які місцеві (регіональні) програми фінансуватимуться за рахунок коштів бюджету м. Біла Церква у 20__ р. (додаток 7) Зробіть висновки.

Завдання 4. Проаналізуйте, які інвестиційні програми та проекти подані Білоцерківською міською радою регіональній комісії для участі у конкурсному

відборі інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку [<http://dfrr.minregion.gov.ua/Projects-list> або <https://new.dfrr.minregion.gov.ua/>]. Які основні умови та критерії відбору регіональною комісією інвестиційних програм і проектів?

Завдання 5 – робота в мінігрупах.

У процесі командної роботи напрацюйте шляхи розширення податкової бази місцевого бюджету та заощадження бюджетних коштів.

Завдання 6 – розрахункове.

Здійснити секвестр витрат бюджету за квартал і визначити відсоток виконання затвердженого бюджету за витратами. Надходження в бюджет (фактичні витрати після секвестру) за квартал – 4065 млн. грн. Статті затвердженого бюджету і величина критичного мінімуму фінансування за кожною статтею представлені в таблиці 6.2.

Таблиця 6.2

Зведений бюджет

Статті витрат бюджету	Витрати затвердженого бюджету, млн. грн.	Критичний мінімум фінансування («захищені» статті), млн. грн.
Фінансування послуг загального призначення	1626	1200
Фінансування суспільних послуг	1897	1500
Фінансування послуг, пов'язаних з економічною діяльністю	1084	500
Інші витрати	813	400
Усього	5420	3600

Методичні рекомендації

Секвестр бюджету – корекція (збільшення або зменшення) витрат бюджету у зв'язку з відхиленням між сумою поточних і запланованих доходів бюджету.

Розподіл витрат, що перевищують суму «захищених» статей, здійснюється пропорційно структурі витрат затвердженого бюджету¹⁴.

Рекомендовані джерела: [1, 2, 3, 6, 12, 13, 14].

¹⁴ Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Регіональний менеджмент» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня усіх освітньо-професійних програм спеціальностей НУВГП денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Швець Ф. Д. Рівне: НУВГП, 2020. С. 31-32.

Практичне заняття 7 Регіональні концепції сталого розвитку

Мета: поглиблення теоретичних знань щодо теорій і концепцій регіонального розвитку; набуття студентами вмінь та навичок аналізу моделей розвитку регіонів, визначення пріоритетних напрямків їх реформування.

Таблиця 7.1

Завдання для самостійної роботи

Перелік питань, які студенти мають опрацювати самостійно	Джерела	Форма контролю
Моделі регіонального розвитку	29	Заповнити таблицю 7.2

Таблиця 7.2

Моделі регіонального розвитку та пріоритетні напрями їх економічного реформування¹⁵

Типи моделей розвитку регіонів	Компоненти (внутрішні ресурси)	Сутність моделі	Напрями реформування	Регіони України

Питання для обговорення

1. Розвиток, економічний розвиток, соціально-економічний розвиток, регіональний розвиток, стійкий розвиток: визначення і співвідношення понять.
2. Моделі регіонального розвитку (еколого-економічна, інноваційно-інвестиційна, інноваційна, кластерна, мобілізаційно-інноваційна, стійкого розвитку).
3. Теорії і концепції регіонального розвитку.
  - 3.1. Неокласичні теорії.
  - 3.2. Теорії і концепції кумулятивного зростання.
  - 3.3. Теорії і концепції зростання за рахунок конкурентних переваг регіону.
  - 3.4. Сучасні теорії і концепції регіонального розвитку.
4. Цілі регіонального розвитку.

¹⁵ Гусева Н. В. Практикум з проблем регіонального розвитку: Методичні рекомендації до аудиторної та самостійної роботи магістрантів, які навчаються за спеціальністю 106. Географія освітньо-професійною програмою «Економічна та соціальна географія». Харків, 2018. С. 31.

Навчальні завдання для аудиторної роботи

Завдання 1. Термін «розвиток» часто вживається в таких поєднаннях: економічний розвиток, соціально-економічний розвиток, розвиток економіки (країни, регіону, міста), регіональний розвиток, стійкий (сталий) розвиток тощо. Чим відрізняються ці поняття? Заповніть табл. 7.3.

Таблиця 7.3

Визначення понять, дотичних до поняття «регіональний розвиток»¹⁶

Поняття	Визначення поняття
Розвиток	
Економічний розвиток	
Соціально-економічний розвиток	
Регіональний розвиток	
Стійкий (сталий) розвиток	

Завдання 2. Проаналізуйте процес становлення теоретичних поглядів на регіональний розвиток (рис. 7.1). Виділіть стадії суспільного розвитку, теоретичні погляди та відповідні конструктивні пропозиції. Запропонуйте три власні конструктивні пропозиції для поліпшення сучасного розвитку вашого регіону.¹⁷

Завдання 3. Випереджаюче завдання. Технологія «Навчаючи – учись».

За однією з теорій або концепцій регіонального розвитку (на вибір студента) підготуйте невеличку презентацію (5-7 слайдів), в якій більш детально відобразить основні її положення. Слухаючи одногрупників, заповніть таблицю 7.4.

Завдання 4. На Саміті тисячоліття ООН у вересні 2000 року 189-ма країнами світу була прийнята Декларація тисячоліття. В ній виділені проблеми щодо прав людини, миру, безпеки, розвитку й екології у вигляді сукупності взаємопов'язаних Цілей розвитку тисячоліття. Повний набір Цілей розвитку тисячоліття складається з 8 цілей, 18 задач і 48 показників. Більшість з цих задач мали бути вирішеними до 2015 р. У таблиці 7.5 перерахуйте Цілі розвитку тисячоліття [30]. Які з них досі актуальні для України? Наведіть Цілі розвитку тисячоліття, адаптовані для України [31]¹⁸.

¹⁶ Гусева Н. В. Практикум з проблем регіонального розвитку: Методичні рекомендації до аудиторної та самостійної роботи магістрантів, які навчаються за спеціальністю 106. Географія освітньо-професійною програмою «Економічна та соціальна географія». Харків, 2018. С. 30.

¹⁷ Управління розвитком регіону: практикум / А. Г. Потапова. Луцьк: Вежа-друк, 2015. С. 7.

¹⁸ Гусева Н. В. Практикум з проблем регіонального розвитку: Методичні рекомендації до аудиторної та самостійної роботи магістрантів, які навчаються за спеціальністю 106. Географія освітньо-професійною програмою «Економічна та соціальна географія». Харків, 2018. С. 32.

Еволюція теоретичних поглядів на регіональний розвиток

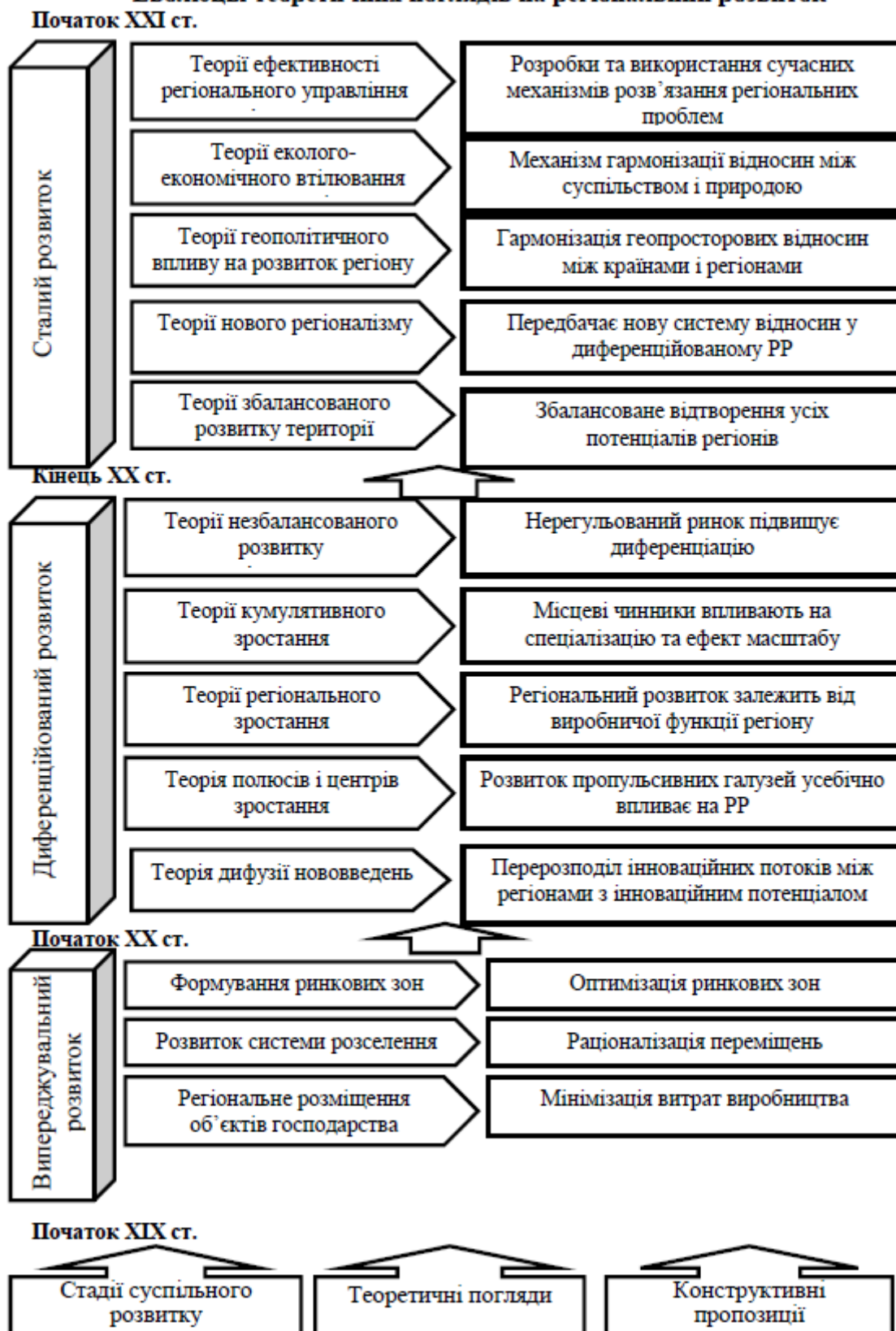

Рис. 7.1. Еволюція теоретичних поглядів на регіональний розвиток ¹⁹

Таблиця 7.4

¹⁹ Управління розвитком регіону: практикум / А. Г. Потапова. Луцьк: Вежа-друк, 2015. С. 83.

Теорії і концепції регіонального розвитку²⁰

Назва теорії або концепції	Автори теорії або концепції	Короткий зміст
Теорії і концепції кумулятивного зростання		
Теорія «полюсів росту» і «центрів розвитку»		
Теорія «осей розвитку»		
Модель «вулкана»		
Просторово-територіальна теорія «центр-периферія»		
Теорія «нерівномірного географічного розвитку»		
Теорія дифузії нововведень (інновацій)		
Теорії і концепції зростання за рахунок конкурентних переваг регіону		
Концепція регіональних конкурентних переваг		
Концепція кластерного розвитку		
Концепція регіональних інноваційних систем		
Теорія стимулювання (підвищення) регіональної конкурентоспроможності		
Сучасні теорії і концепції регіонального розвитку		
Концепція стійкого розвитку		
Теорія саморозвитку регіонів (ендогенного розвитку)		
Концепція економіки знань		
Теорія «інформаційного суспільства»		
Теорія соціального капіталу території		
Теорія «нового регіоналізму»		
Концепція «соціально орієнтованої економіки», людського розвитку		
Концепція сприйняття (перцепції) простору, регіонів, міст, місцевостей		
Концепція моноцентричного і поліцентричного розвитку регіонів		
Концепція «розумної спеціалізації» (Smart-спеціалізації) регіонів		
Концепція економічної безпеки регіонів		
Теорія конвергентно-дивергентного розвитку територій		

Таблиця 7.5

²⁰ Гусева Н. В. Практикум з проблем регіонального розвитку: Методичні рекомендації до аудиторної та самостійної роботи магістрантів, які навчаються за спеціальністю 106. Географія освітньо-професійною програмою «Економічна та соціальна географія». Харків, 2018. С. 31-32.

Цілі розвитку тисячоліття та цілі в області стійкого розвитку²¹

Цілі розвитку тисячоліття на 20002015 роки	Цілі розвитку тисячоліття на 20002015 роки, адаптовані для України	Цілі в області стійкого розвитку на 20152030 роки

Завдання 5. 1 січня 2016 р. офіційно вступили в силу 17 цілей та 169 задач у галузі стійкого розвитку, викладені в «Порядку денному в галузі стійкого розвитку на період до 2030 року», що був прийнятий світовими лідерами у вересні 2015 р. на історичному саміті ООН. Вони передбачають продовження роботи, розпочатої в період дії цілей в області розвитку, сформульованих в Декларації тисячоліття, та остаточне досягнення тих цілей, яких не вдалося досягти. Наведіть ці цілі у таблиці 7.5 [32]. Які з них найбільш актуальні для України? Які з них не були актуальними в 2000 році, коли вступила в дію Декларація тисячоліття з 8 цілями, але є актуальними зараз? Чому?²²

Рекомендовані джерела: [5, 6, 16, 29, 30, 31, 32].

Практичне заняття 8 **Аналіз регіонального економічного розвитку**

Мета: поглиблення теоретичних знань щодо змісту, видів та принципів аналізу економічного регіонального розвитку, набуття студентами вмінь та навичок індексного та факторного аналізу рівня регіонального економічного розвитку.

Таблиця 8.1

Завдання для самостійної роботи

Перелік питань, які студенти мають опрацювати самостійно	Джерела	Форма контролю
Методика аналізу основних економічних показників, що характеризують економіку регіону	Матеріал для самостійного опрацювання	Розв'язування задач

²¹ Гусева Н. В. Практикум з проблем регіонального розвитку: Методичні рекомендації до аудиторної та самостійної роботи магістрантів, які навчаються за спеціальністю 106. Географія освітньо-професійною програмою «Економічна та соціальна географія». Харків, 2018. С. 33.

²² Там же. С. 33.

Матеріал для самостійного опрацювання²³

Методику аналізу основних економічних показників, що характеризують економіку регіону, доцільно представити на конкретному прикладі: необхідно здійснити економічний аналіз Київської області за основними показниками, що наведені в табл. 8.2.

Таблиця 8.2

Основні соціально-економічні показники Київської області

Показники	Значення показників за роками				
	2000	2001	2002	2003	2004
Валова додана вартість (у фактичних цінах), млн. грн.	5926	6439	6868	8129	11883
у розрахунку на душу населення, грн.	3255	3506	3780	4513	6652
Основні засоби (у фактичних цінах, на кінець року), млн. грн.	30450	35158	32297	36232	42289
Доходи населення, млн. грн.	2544	6500	7067	8144	9503
Витрати та заощадження населення, млн. грн.	2483,9	6499,7	7067	8144	9503
Індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року), відсотків	125,8	106,1	98,7	108,2	112,9
Індекс цін виробників промислової продукції (грудень до грудня попереднього року), відсотків	120,4	105,5	103,2	111,5	110,0
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування (у фактичних цінах), млн. грн.	14,8	546,2	155,8	553,6	1410,2
Продукція промисловості (у фактичних цінах), млн. грн.	4458,2	5914,3	6769,8	8459,6	*
Обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг), млн. грн.	*	*	*	*	12336,8
Продукція сільського господарства (у порівнянних цінах 2000 р.), млн. грн.	3254,1	3445,0	3728,4	3585,8	4050,8
рослинництва	1886,6	1864,4	1916,4	1922,0	2259,3
тваринництва	1367,5	1580,6	1812,0	1663,8	1791,5
Інвестиції в основний капітал (у фактичних цінах), млн. грн.	946,7	1322,5	1656,7	2917,6	3547,4
Введення в експлуатацію загальної площі житлових будинків, тис. кв. м	337	382	412	433	547
Відправлення вантажів автомобільним транспортом загального користування, млн. т.	36,3	32,2	35,2	35,4	40,4
Відправлення пасажирів автомобільним транспортом загального користування, млн. осіб	81,2	49,6	67,2	71,4	67,4
Роздрібний товарооборот (у фактичних цінах), млн. грн.	1011,4	1222,7	1446,9	1603,9	2191,5
Обсяг вироблених послуг (у фактичних цінах), млн. грн.	487,7	796,0	1389,4	996,1	1416,7
Експорт товарів та послуг, млн. дол. США	260,9	326,4	329,7	384,4	561,6
Імпорт товарів та послуг, млн. дол. США	356,4	454,4	471,6	770,4	1259,3
Кількість постійного населення, (на кінець року), тис. осіб	1835,1	1818,7	1802,6	1778,1	1773,1

²³ Новікова М. М. Регіональний менеджмент: Конспект лекцій. Харків: ХНАМГ, 2007. С. 46-53.

<i>Продовження таблиці 8.2</i>					
Природний приріст, скорочення (-) населення, тис. осіб	-16,6	-17,1	-16,3	-16,0	-15,5
Кількість зайнятих економічною діяльністю, тис. осіб	739	736	736	739	764
Кількість безробітних у віці 15-70 років (за методологією МОП), тис. осіб	108	98	80	80	69
Кількість зареєстрованих безробітних (на кінець року), осіб	53462	43655	39481	31549	29690
у тому числі жінок	32887	27254	25198	20496	19289
Середньомісячна заробітна плата, грн.	241	317	378	470	592

Дані табл. 8.2. свідчать, що за період з 2000 по 2004 рр. валова додана вартість у регіоні збільшилася в 2,0052 рази або на 100,52%:

$$I_{ВДВ\ 2001/2000} = 6439 / 5926 = 1,0866$$

$$I_{ВДВ\ 2002/2001} = 6868 / 6439 = 1,0666$$

$$I_{ВДВ\ 2003/2002} = 8129 / 6868 = 1,1836$$

$$I_{ВДВ\ 2004/2003} = 11883 / 8129 = 1,4618$$

$$I_{ВДВ\ 2004/2000} = 1,0866 \times 1,0666 \times 1,1836 \times 1,4618 = 2,0052$$

Індекс (показує, в скільки разів змінився певний показник) валової доданої вартості в 2004 р. збільшився порівняно з 2000 р. у 2,0052 рази або на $(2,0052 \times 100\% = 200,52\% - 100\% = 100,52\%)$ 100,52%.

При цьому в середньому річний приріст цього показника за досліджуваний період склав 19,0%.

$$I_{сер\_ВДВ\_2004/2000} = \sqrt[4]{1,0866 \times 1,0666 \times 1,1836 \times 1,4618} = 1,19 = 119\% - 100\% = 19\%$$

З урахуванням індексу інфляції (індексу споживчих цін) валова додана вартість за досліджуваний період зросла на 56,78%. При цьому в середньому річний приріст цього показника склав 11,9%.

$$I_{Ц\ 2004/2000} = 1,061 \times 0,987 \times 1,082 \times 1,129 = 1,279$$

$$I_{реальної\_ВДВ} = \frac{2,0052}{1,279} = 1,5678$$

$$I_{реальної\_ВДВ\_2004/2000} = \sqrt[4]{1,5678} = 1,1190 = 111,9\% - 100\% = 11,9\%$$

Таким чином, реальна динаміка показника валової доданої вартості була меншою, ніж фактична.

У розрахунку на душу населення цей показник за досліджуваний період збільшився на 104,4%, однак, з огляду на те, що за цей період населення Київської області скоротилося на 62 тис. осіб, такий приріст був отриманий не

тільки за рахунок економічного розвитку області, а й за рахунок погіршення демографічної ситуації в регіоні.

Вартість основних засобів у Київській області (матеріальний ресурс економічного розвитку регіону) за період з 2000 по 2004 рр. збільшилася на 38,88% у фактичних цінах. При цьому в середньому річний приріст цього показника за досліджуваний період склав 8,55%.

Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування мав позитивну динаміку і збільшився за досліджуваний період більш ніж у 95 разів у фактичних цінах, що свідчить про підвищення рентабельності діяльності підприємств, які діють на території даного регіону.

Проте зростання фінансового результату може бути значною мірою зумовлено зростанням цін. Оскільки ціни за досліджуваний період зросли в 1,279 разів, реальний фінансовий результат (в порівняльних цінах) зріс в 74,5 рази.

Обсяги промислового виробництва за період з 2000 по 2003 рр. в Київській області збільшилися на 89,75% у фактичних цінах. З урахуванням індексу цін виробників промислової продукції за період з 2000 по 2003 рр. обсяги продукції промисловості в Київській області збільшилися на 56,3%.

У Київській області продукція рослинництва в загальному обсязі сільськогосподарської продукції в середньому за період з 2000 по 2004 рр. склала 54,6%. Як свідчать дані таблиці, у 2004 р. порівняно з 2000 р. обсяг продукції рослинництва зріс на 19,76% (у 1,1976 раз), що викликано розширенням виробництва сільськогосподарської продукції, а не зростанням цін, оскільки продукція сільського господарства наведена у порівнянних цінах 2000 р.

Що стосується продукції тваринництва, то її виробництво зросло з 2000 р. до 2002 р., тоді як у 2003 р. зменшилось, а у 2004 р. знову зросло.

Інвестиції в основний капітал є найважливішим економічним показником регіонального розвитку. У 2004 р. порівняно з 2000 р. обсяг інвестицій в основний капітал у Київській області (у фактичних цінах) збільшився в 3,75 рази, що загалом позитивно характеризує інвестиційний клімат у регіоні (адже, враховуючи зростання цін, розуміємо, що індекс реальних інвестицій був меншим). При цьому середньорічний приріст інвестицій в основний капітал за досліджуваний період склав 39%.

$$I_{\text{ЮК}} 2001/2000 = 1322,5 / 946,7 = 1,3970$$

$$I_{\text{ЮК}} 2002/2001 = 1656,7 / 1322,5 = 1,2527$$

$$I_{\text{ЮК}} 2003/2002 = 2917,6 / 1656,7 = 1,7611$$

$$I_{\text{ЮК}} 2004/2003 = 3547,4 / 2917,6 = 1,2159$$

$$I_{\text{ЮК}} 2004/2000 = 1,3970 \times 1,2527 \times 1,7611 \times 1,2159 = 3,7474$$

$$I_{\text{сер}} \text{ _} I_{\text{ЮК}} 2004/2000 = \sqrt[4]{3,7474} = 1,39 \times 100\% = 139\% - 100\% = 39\%$$

У розрахунку на душу населення регіону інвестиції в основний капітал за досліджуваний період збільшилися у 3,89 рази, що викликано ростом обсягу інвестування (фактор позитивного впливу) і зниженням кількості населення в Київській області в досліджуваному періоді (фактор негативного впливу).

$$\text{Інв.в осн. кап./душу нас. 2000р.} = 946,7/1835,1 = 0,5159$$

$$\text{Інв.в осн. кап./душу нас. 2004р.} = 3547,4/1773,1 = 2,0007$$

$$\text{ІОК/душу населення} = 2,0007/0,5159 = 3,89 \text{ рази.}$$

Роздрібний товарооборот за період з 2000 по 2004 рр. в регіоні виріс більш ніж у 2 рази. При цьому річні прирости цього показника за досліджуваний період склали в 2001 р. 20,9%; у 2002 р. – 18,3%; у 2003 р. – 10,9%; у 2004 р. – 36,6%. Взагалі річна динаміка роздрібного товарообороту в Київській області мала позитивний характер у досліджуваному періоді, але темпи приросту цього показника знаходяться в межах від 10 до 37%, що може бути викликано впливом різних факторів, наприклад, фактором підвищення рівня інфляції чи фактором зниження платоспроможності населення Київського регіону.

Обсяг наданих послуг у регіоні за період з 2000 по 2004 рр. збільшився майже в 3 рази. При цьому річна динаміка цього показника мала позитивно-негативний характер, обумовлений тим, що в 2001, 2002 і 2004 рр. обсяги цього показника зростали, а в 2003 р. обсяг цього показника знизився на 28,3%, що призвело до зменшення середньорічних темпів приросту цього показника за досліджуваний період.

Зовнішньоекономічна діяльність у Київській області за період з 2000 по 2004 рр. мала негативний характер, тому що зовнішньоторговельний оборот регіону знизився на 70,5%, а зовнішньоторговельне сальдо більш ніж у 7 разів. При цьому обсяг експорту в регіоні в досліджуваному періоді виріс більш ніж у 2 рази, а обсяг імпорту – у 3,5 рази.

Таким чином, результати аналізу економічної ситуації, що склалася в Київському регіоні за період з 2000 по 2004 рр. показали, що загалом вона була позитивною, що підтверджує позитивна динаміка більшості досліджених основних економічних показників, але для більш об'єктивної оцінки результатів регіонального економічного аналізу необхідно визначити вплив факторів на основні показники, що характеризують економіку регіону. Тому подальші дослідження в межах регіонального економічного аналізу треба проводити за допомогою факторного аналізу.

Питання для обговорення

1. Сформулюйте зміст понять «аналіз економічного розвитку регіонів» та «оцінювання економічного розвитку регіонів».
2. Зміст аналізу економічного регіонального розвитку.
3. Види й принципи регіонального аналізу.

4. Методи аналізу розвитку регіонів, що застосовуються в сучасній практиці регіонального управління.

5. Суть та значення кластерного аналізу в забезпеченні розвитку і конкурентоспроможності регіонів.

6. Основні показники економічного і соціального розвитку регіонів.

7. Методика аналізу основних показників, що характеризують економіку регіону.

Навчальні завдання для аудиторної роботи

Завдання 1 – розрахункове.

Використовуючи дані таблиці 8.3, визначити річні та середньорічні темпи приросту валового регіонального продукту (у фактичних цінах), приріст валового регіонального продукту відношенню до базового року (у фактичних цінах та реального), а також на душу населення. Зробити висновки.

Таблиця 8.3

Основні соціально-економічні показники Київської області²⁴

Показники	Значення показників за роками				
	2014	2015	2016	2017	2018
Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах), млн. грн.	79561	104030	128638	157043	198160
Індекс ВРП (до попереднього року)	-				
Кількість населення, осіб					
ВРП на душу населення, грн.					
Індекс ВРП на душу населення (до попереднього року)					
Індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року), відсотків	124,7	144,3	112,2	113,8	110,0

Завдання 2 – розрахункове²⁵.

Використовуючи статистичні дані [40], побудувати та розрахувати трифакторну модель, що відображає ступінь впливу основних показників-факторів, які є стимуляторами або дестимуляторами регіонального економічного розвитку, на результативний показник (валовий регіональний продукт, створений у регіоні за рік).

$$\begin{cases} P_n^t = a \cdot \Phi_1^t + b \cdot \Phi_2^t + c \cdot \Phi_3^t \\ P_n^{t+1} = a \cdot \Phi_1^{t+1} + b \cdot \Phi_2^{t+1} + c \cdot \Phi_3^{t+1} \\ P_n^{t+2} = a \cdot \Phi_1^{t+2} + b \cdot \Phi_2^{t+2} + c \cdot \Phi_3^{t+2} \end{cases}$$

Зробити висновок щодо ступеня впливу основних показників-факторів на результативний показник.

²⁴ За даними Державної служби статистики України

²⁵ Управління розвитком регіону: практикум / А. Г. Потапова. Луцьк : Вежа-друк, 2015. С. 22-24.

Методичні пояснення до виконання завдання:

1. Скласти таблицю вихідних даних для побудови й розрахунку економіко-математичної моделі (табл. 8.4). Для цього потрібно вибрати три показники, що впливають на валовий регіональний продукт, який створений в регіоні за певний рік. Значення показників-факторів і результативного показника слід вибрати за три роки.

Таблиця 8.4

Вихідні дані для побудови й розрахунку економіко-математичної моделі

Показники	Роки	Значення показників		
		t	t+1	t+2
Результативний показник: валовий регіональний продукт, млн. грн.				
Показники-фактори: 1. Інвестиції в основний капітал, млн. грн. 2. Інноваційні витрати, млн. грн. 3. Рівень зайнятості, %				

2. Розрахувати показники-фактори.

Якщо показники-фактори мають різні одиниці виміру, то їх слід нормувати, використовуючи такі формули:

для показників-стимуляторів:

$$Y_{ij} = \frac{Z_{ij} - Z_{\min i}}{Z_{\max i} - Z_{\min i}};$$

для показників-дестимуляторів:

$$Y_{ij} = \frac{Z_{\max} - Z_{ij}}{Z_{\max} - Z_{\min}};$$

де Z_{ij} – значення i -го показника в j -му регіоні;

$Z_{\min i}$ – мінімальне значення i -го показника;

$Z_{\max i}$ – максимальне значення i -го показника.

3. Скласти систему рівнянь у вигляді:

$$\begin{cases} P_n^t = a \cdot \Phi_1^t + b \cdot \Phi_2^t + c \cdot \Phi_3^t \\ P_n^{t+1} = a \cdot \Phi_1^{t+1} + b \cdot \Phi_2^{t+1} + c \cdot \Phi_3^{t+1} \\ P_n^{t+2} = a \cdot \Phi_1^{t+2} + b \cdot \Phi_2^{t+2} + c \cdot \Phi_3^{t+2} \end{cases},$$

де P_n – результативний показник;

a, b, c – коефіцієнти, що показують ступінь впливу показників-факторів на результативний показник;

Φ_1, Φ_2, Φ_3 – показники-фактори;

t – визначений рік.

4. Розрахувати економіко-математичну модель й записати її частинний вигляд:

$$P_n = a \cdot \Phi_1 + b \cdot \Phi_2 + c \cdot \Phi_3.$$

Розрахунок визначника 3-го порядку:

$$\Delta = \begin{vmatrix} x_{11} & x_{12} & x_{13} \\ x_{21} & x_{22} & x_{23} \\ x_{31} & x_{32} & x_{33} \end{vmatrix} = x_{11} \cdot x_{22} \cdot x_{33} + x_{12} \cdot x_{23} \cdot x_{31} + x_{21} \cdot x_{32} \cdot x_{13} - (x_{13} \cdot x_{22} \cdot x_{31} + x_{32} \cdot x_{23} \cdot x_{11} + x_{21} \cdot x_{12} \cdot x_{33})$$

Коефіцієнти при факторах-показниках розраховують за формулами:

$$a = \frac{\Delta a}{\Delta}; \quad b = \frac{\Delta b}{\Delta}; \quad c = \frac{\Delta c}{\Delta}.$$

5. Висновок має містити інформацію про інтерпретації частинного вигляду факторної моделі, яка характеризує вплив показників-факторів на результативний показник у певній економічній системі обласного регіону.

Зразок виконання завдання 2

1. Складаємо таблицю вихідних даних для побудови й розрахунку економіко-математичної моделі (табл. 8.5).

Таблиця 8.5

Вихідні дані для побудови й розрахунку економіко-математичної моделі

Показники	Значення показників			
	Роки	t	t+1	t+2
Результативний показник: валовий регіональний продукт, млн. грн.		14636	17008	21105
Показники-фактори:				
1. Інвестиції в основний капітал, млн. грн.		1588	1890	2180
2. Інноваційні витрати, млн. грн.		156,8	22,0	49,5
3. Рівень зайнятості, %		58,3	59,2	59,5

2. За допомогою формул для показників-стимуляторів та показників-дестимуляторів нормуємо показники-фактори і записуємо у нову таблицю.

$$1) \frac{14636 - 6452}{169537 - 6452} = 0,05; \quad \frac{17008 - 7785}{196639 - 7785} = 0,049; \quad \frac{21105 - 9359}{223774 - 3959} = 0,055.$$

$$2) \frac{1588 - 1428}{28228 - 1428} = 0,005; \quad \frac{1890 - 1535}{49102 - 1535} = 0,0074; \quad \frac{2180 - 1570}{57662 - 1570} = 0,0108.$$

$$3) \frac{156,8 - 4,9}{1212,9 - 4,9} = 0,126;$$

$$\frac{2090,5 - 22}{2090,5 - 4,0} = 0,991;$$

$$\frac{49,5 - 4,0}{2090,5 - 4,0} = 0,022.$$

$$4) \frac{58,3 - 51,9}{63,1 - 51,9} = 0,571;$$

$$\frac{59,2 - 52,3}{63,6 - 52,3} = 0,611;$$

$$\frac{59,5 - 52,2}{64,4 - 52,2} = 0,598.$$

Таблиця 8.5

**Нормовані дані для побудови й розрахунку
економіко-математичної моделі**

Показники	Роки	Значення показників		
		t	t+1	t+2
Результативний показник: валовий регіональний продукт, млн. грн.		0,050	0,049	0,055
Показники-фактори:				
1. Інвестиції в основний капітал, млн. грн.		0,0059	0,0074	0,0108
2. Інноваційні витрати, млн. грн.		0,126	0,991	0,022
3. Рівень зайнятості, %		0,571	0,611	0,598

3. Складаємо систему рівнянь у вигляді:

$$\begin{cases} 0,050 = a \times 0,0059 + b \times 0,126 + c \times 0,571 \\ 0,049 = a \times 0,0074 + b \times 0,991 + c \times 0,611 \\ 0,055 = a \times 0,0108 + b \times 0,022 + c \times 0,598 \end{cases}$$

4. Розраховуємо економіко-математичну модель і записуємо її частинний вигляд.

Подамо систему рівнянь у матричному вигляді і розв'яжемо її методом Гауса.

$$\left[\begin{array}{ccc|c} 0,0059 & 0,126 & 0,571 & 0,050 \\ 0,0074 & 0,991 & 0,611 & 0,049 \\ 0,0108 & 0,022 & 0,598 & 0,055 \end{array} \right]$$

Перший рядок ділимо на 0,0059:

$$\left[\begin{array}{ccc|c} 1 & 1260/59 & 5710/59 & 500/59 \\ 0,0074 & 0,991 & 0,611 & 0,049 \\ 0,0108 & 0,022 & 0,598 & 0,055 \end{array} \right]$$

Від другого і третього рядків віднімаємо перший рядок, помножений відповідно на 0,0074 та 0,0108:

$$\left[\begin{array}{ccc|c} 1 & 1260/59 & 5710/59 & 500/59 \\ 0 & 9829/11800 & -1241/11800 & -809/59000 \\ 0 & -1231/5900 & -13193/29500 & -431/11800 \end{array} \right]$$

Другий рядок ділимо на 9829/11800:

$$\left[\begin{array}{ccc|c} 1 & 1260/59 & 5710/59 & 500/59 \\ 0 & 1 & -1241/9829 & -809/49145 \\ 0 & -1231/5900 & -13193/29500 & -431/11800 \end{array} \right]$$

Від першого і третього рядків віднімаємо другий рядок, помножений відповідно на $1260/59$ і $-1231/5900$:

$$\left[\begin{array}{ccc|c} 1 & 0 & 977750/9829 & 86752/9829 \\ 0 & 1 & -1241/9829 & -809/49145 \\ 0 & 0 & -581832/1228625 & -392767/9829000 \end{array} \right]$$

Третій рядок ділимо на $-581832/1228625$:

$$\left[\begin{array}{ccc|c} 1 & 0 & 977750/9829 & 86752/9829 \\ 0 & 1 & -1241/9829 & -809/49145 \\ 0 & 0 & 1 & 392767/4654656 \end{array} \right]$$

Від першого і другого рядків віднімаємо третій рядок, помножений відповідно на $977750/9829$ і $-1241/9829$:

$$\left[\begin{array}{ccc|c} 1 & 0 & 0 & 1005839/2327328 \\ 0 & 1 & 0 & -135161/23273280 \\ 0 & 0 & 1 & 392767/4654656 \end{array} \right]$$

Відповідь:

$$\begin{cases} a = 1005839/2327328 = 0,4321 \\ b = -135161/23273280 = -0,0058 \\ c = 392767/4654656 = 0,0843 \end{cases}$$

Розраховуємо визначник третього порядку:

$$\det A = \begin{vmatrix} 0,0059 & 0,0074 & 0,0108 \\ 0,126 & 0,991 & 0,022 \\ 0,571 & 0,611 & 0,598 \end{vmatrix} =$$

$$= 0,0059 \cdot \begin{vmatrix} 0,991 & 0,022 \\ 0,611 & 0,598 \end{vmatrix} - 0,0074 \cdot \begin{vmatrix} 0,126 & 0,022 \\ 0,571 & 0,598 \end{vmatrix} + 0,0108 \cdot \begin{vmatrix} 0,126 & 0,991 \\ 0,571 & 0,611 \end{vmatrix} =$$

$$= -\frac{2889990806579589}{1241763432820638000}$$

Відповідь: $\Delta = 0,0023$.

Розраховуємо коефіцієнти при факторах-показниках за формулами:

$$\Delta a = 0,0026 \times 0,4321 = 0,00112346$$

$$\Delta b = 0,0026 \times 0,0058 = 0,00001508$$

$$\Delta c = 0,0026 \times 0,0843 = 0,00021918.$$

Формулюємо висновки.

Рекомендовані джерела: [3, 16, 27, 40].

Практичне заняття 9 **Регіональне прогнозування і планування**

Мета: поглиблення теоретичних знань щодо змісту та етапів розробки стратегії та програми економічного і соціального розвитку регіону, набуття студентами вмінь та навичок аналізу їх змісту та структури, розробки стратегічного плану розвитку міста.

Таблиця 9.1

Завдання для самостійної роботи

Перелік питань, які студенти мають опрацювати самостійно	Джерела	Форма контролю
Сутність та переваги програмно-цільового управління. Проблеми практичного застосування програмно-цільового підходу у системі державного та регіонального управління.	19	Стислий конспект.

Питання для обговорення

1. Сутність цілісної системи планування регіонального та місцевого розвитку.
2. Структура стратегії економічного і соціального розвитку регіону.
3. Переваги стратегічного планування регіонального розвитку.
4. Основні етапи стратегічного планування розвитку регіонів.
5. Максимальна кількість перспективних напрямів регіонального розвитку, яку доцільно визначати в стратегії.
6. Ознаки успішної стратегії регіонального розвитку.
7. Фактори, що зумовлюють особливості розробки стратегії регіонального розвитку.
8. Мета аналізу зацікавлених сторін.
9. Форми громадської участі в процесі стратегічного планування.
10. Складові SWOT-аналізу.
11. Що таке «дерево цілей»?
12. Яким вимогам повинні відповідати операційні цілі стратегії розвитку регіонів?
13. Основні завдання моніторингу реалізації стратегії розвитку регіону.
14. Зміст та алгоритм розробки й реалізації програми економічного і соціального розвитку регіону.

Навчальні завдання для аудиторної роботи

Завдання 1. Проаналізуйте структуру Стратегії розвитку Київської області на 2021-2027 роки [15]. Ознайомтесь з її змістом.

Завдання 2. Розробка стратегії здійснюється на основі SWOT-аналізу. Опрацюйте Розділ 2 Стратегії. Зробіть висновки.

Завдання 3. Опрацюйте Розділ 3 Стратегії та побудуйте «Дерево цілей» соціально-економічного і культурного розвитку Київської області на період до 2027 р.

Завдання 4. Ознайомтесь зі структурою та змістом Програми соціально-економічного та культурного розвитку Київської області на 2020 р. Зробіть висновки.

Завдання 5. Проаналізуйте додаток 2 «Прогнозні показники економічного і соціального розвитку Київської області у 2020-2022 роках». Зробіть висновки.

Завдання 6 – робота у мінігрупах²⁶.

Розробити стратегічний план м. Біла Церква за 3 напрямками:

- 1) розвиток комунальної інфраструктури;
- 2) залучення інвестицій;
- 3) розвиток малого бізнесу.

Методичні рекомендації

Характеристика конкурентних переваг та обмежень перспективного розвитку регіону, розроблення стратегічного плану розвитку здійснюється на основі діагнозу стартових умов регіонального розвитку шляхом SWOT-аналізу.

Завдання виконується в кілька етапів:

1. Виявити сильні та слабкі сторони міста за кожним напрямком.
2. Виділити можливості та загрози регіону за кожним напрямком.
3. Виділити стратегічні цілі розвитку регіону за кожним напрямком.

Стратегічні цілі розвитку регіону – це описані у формальному вигляді орієнтири, яких бажано досягти в довго-, середньо- та короткостроковому періодах. При визначенні цілей розвитку регіону обов'язковим є взаємозв'язок між ними, оскільки стратегічні цілі визначають головні орієнтири розвитку, а короткострокові пов'язують поточні дії з довгостроковими результатами, визначають швидкість одержання результатів діяльності окремих підсистем регіону в найближчому майбутньому.

4. Визначити оперативні цілі (середньострокові) та оперативні завдання (короткострокові) регіону згідно зі стратегічними цілями.

Оперативні цілі – це комплекси заходів, які визначають більш конкретні завдання, що згодом можуть бути розкладені на програми дій.

---

²⁶ Методичні вказівки до проведення курсу практичних занять та виконання самостійної роботи з дисципліни «Регіональний менеджмент» для студентів спеціальності 050201 «Менеджмент організацій» усіх форм навчання / А. Ю. Жулавський, О. О. Павленко, Ю. А. Опанасюк, І. О. Тимченко. Суми: Вид-во СумДУ, 2011. С. 15-20.

5. Скласти план заходів щодо виконання оперативних цілей. Він повинен містити: заходи, їх опис, термін виконання, відповідальних за виконання.

Приклад виконання завдання

Розглянемо розвиток комунальної інфраструктури в м. Суми.

1. Сильні сторони:

- готовність міської влади вирішувати проблеми у сфері розвитку комунальної інфраструктури;
- наявність міських програм;
- наявність єдиного замовника (гарантований обсяг замовлень);
- високий рівень охоплення мешканців послугами ЖКГ;
- прозорість управління у сфері комунальної інфраструктури;
- визначеність фінансових пріоритетів серед різних фінансових надходжень.

Слабкі сторони:

- значний знос основних мереж тепловодопостачання та водовідведення;
- поганий стан доріг (в тому числі прибудинкових);
- відсутність об'їзних доріг;
- низька якість послуг, що надаються житлово-експлуатаційними установами;
- низький рівень сплати за надані комунальні послуги;
- низька конкурентоспроможність комунальних послуг;
- низький рівень поінформованості населення про проблеми ЖКГ;
- відсутність підприємств з переробки побутових відходів;
- монопольність ТОВ «Сумикомунтранс»;
- низький рівень культури громадян у сфері поводження з відходами;
- недостатня забезпеченість громадським транспортом (екологічно чистого тролейбусного парку);
- недостатність фінансових ресурсів;
- відсутність пільгових кредитів банків для комунальних установ міста;
- відсутність цільового державного фінансування розвитку комунальних послуг;
- недосконалий механізм залучення інвестора в комунальну сферу;
- недосконалість системи управління комунальною інфраструктурою;
- низький рівень впровадження сучасних енергозберігаючих заходів;
- відсутність сучасних форм управління ЖКГ, проблеми із створення будинкових комітетів;
- у тарифах на послуги ЖКГ не закладено інвестиційну складову;
- відсутність технічних можливостей відключати споживачів, які мають заборгованість перед комунальними підприємствами.

2. Сприятливі умови:

- участь комунальних підприємств у загальнодержавних програмах;
- позитивні зміни у законодавстві;
- членство в Асоціації міст України;

- створення конкуренції на ринку комунальних послуг, обслуговування та ремонту житла;
- отримання зовнішніх фінансових ресурсів на впровадження європейських екологічних проектів та модернізації комунальної сфери.

Загрози:

- складний механізм доступу до централізованих капіталовкладень;
- низький рівень оплати у комунальній сфері;
- складний механізм іпотечного кредитування;
- високі позичкові ставки у фінансових установах;
- популізм центральної влади;
- нестабільність законодавства;
- інфляція та подорожчання енергоносіїв;
- запровадження високих норм стандартів у галузі екології без фінансових компенсаторів.

3. Стратегічні цілі:

- реформування житлово-комунального господарства міста;
- залучення фінансових ресурсів для розвитку ЖКГ та комунальної інфраструктури.

4. Оперативні цілі:

1. Реформування житлово-комунального господарства міста.

- 1.1. Розробити прозору тарифну політику та програму енергозбереження.
- 1.2. Оптимізувати схеми теплозабезпечення та відновити мережі водопостачання і водовідведення з урахуванням енергозберігаючих технологій.
- 1.3. Побудувати сміттєпереробний завод та полігон твердих побутових відходів.
- 1.4. Забезпечити належний стан мережі міського транспорту. Покращити стан доріг.
- 1.5. Забезпечити покращення благоустрою міста.

2. Залучення фінансових ресурсів для розвитку ЖКГ та комунальної інфраструктури.

- 2.1. Участь місцевого бюджету.
- 2.2. Забезпечити залучення зовнішніх ресурсів.
- 2.3. Запровадити конкурентне середовище у сфері ЖКГ.

5. План заходів представлений в таблиці 9.3.

Таблиця 9.2

Уточнення оперативних цілей

Критичне питання	Розвиток комунальної інфраструктури
Стратегічна ціль 1.	Реформування житлово-комунального господарства міста
Оперативна ціль 1.1.	Розробити прозору тарифну політику та програму енергозбереження
Опис	Оптимізація тарифів на комунальні послуги та витрат комунальних підприємств, особливо для бюджетних установ.

<i>Продовження таблиці 9.2</i>		
Результати проекту	Дієва Програма підвищення енергоефективності, енергоощадності та альтернативної енергетики, забезпечення її промоції та впровадження. Зрозуміла та прозора система формування тарифів.	
Упровадження	Організація	Особа
Відповідальні	Управління соціально-економічного розвитку; Управління житлової політики, комунального господарства та благоустрою	начальник управління начальник управління
Співпраця з організаціями	Спілка енергоощадних міст України Асоціація міст України та громад	керівник виконавчий директор
Фінансування	В межах операційних витрат	

Таблиця 9.3

План заходів

№ з/п	Опис	Відповідальні	Термін виконання
1	Ознайомитися з кращим досвідом міст України та світу у цій галузі. Підготувати та ухвалити проект рішення міськради про зміну тарифів, що передбачає корекцію тарифів при зміні цін складових, які формують їхню структуру	Управління соціально-економічного розвитку; Управління житлової політики, комунального господарства та благоустрою	4 кв. 2020 р.
2	Провести роз'яснювальну роботу серед населення. Вивести питання на громадське слухання	- // -	4 кв. 2020 р.
3	Провести аудит комунальних підприємств та енергоаудит в установах бюджетної сфери	- // -	2 кв. 2021 р.
4	Запровадити програму підвищення енергоефективності та енергоощадності та відповідно змінити систему формування тарифів	- // -	3 кв. 2021 р.
5	Удосконалити програму підвищення енергоефективності та енергоощадності в ЖКГ міста	- // -	3 кв. 2021 р.
6	Створити відповідальний підрозділ з енергозбереження, ввести посади «енергоменеджерів», забезпечити їх відповідною матеріально-технічною базою для виконання завдань з енергозбереження (вирішити інші питання щодо професійної підготовки фахівців, придбання спеціалізованого програмного забезпечення)	- // -	4 кв. 2020 р. – 1 кв. 2021р.

За іншими оперативними цілями скласти план заходів на основі табл. 9.3.
Рекомендовані джерела: [1-5, 15, 19].

Практичне заняття 10

Організація регіонального управління

Мета: поглиблення теоретичних знань щодо сутності, методів, принципів та етапів побудови організаційної структури системи регіонального управління; прав, компетенцій і функцій регіональних органів державного управління, відносин місцевих державних адміністрацій у системі вертикальних та горизонтальних зв'язків; набуття студентами навичок створення структурно-організаційних передумов надання фізичним і юридичним особам якісних адміністративних послуг.

Таблиця 10.1

Завдання для самостійної роботи

Перелік питань, які студенти мають опрацювати самостійно	Джерела	Форма контролю
1. Повноваження сільської, селищної, міської рад у галузі соціально-економічного розвитку території.	9	Усне обговорення
2. Основні функції місцевих державних адміністрацій у галузі соціально-економічного розвитку території.	10	Усне обговорення

Питання для обговорення

1. Поняття організаційної структури системи регіонального управління.
2. Етапи побудови організаційної структури системи регіонального управління.
3. Методи й принципи проектування організаційних структур системи регіонального управління.
4. Повноваження сільської, селищної, міської рад у галузі соціально-економічного розвитку території.
5. Основні функції місцевих державних адміністрацій у галузі:
  - соціально-адміністративного розвитку;
  - бюджету та фінансів;
  - управління майном, приватизації та підприємництва;
  - містобудування, житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, транспорту та зв'язку;
  - використання та охорони земель, природних ресурсів і довкілля;
  - науки, освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, материнства і дитинства, сім'ї та молоді;
  - соціального забезпечення та соціального захисту населення;
  - зайнятості населення, праці та заробітної плати; законності, правопорядку, прав і свобод громадян.

Навчальні завдання для аудиторної роботи

Завдання 1. Уважно розгляньте схему організаційної структури управління розвитком Харківської області (рис. 10.1)²⁷. Зробіть висновки.

Завдання 2. Користуючись даними офіційного сайту Київської облдержадміністрації <http://koda.gov.ua/oblderzhadministratsija/struktura/>, накресліть схему організаційної структури управління Київської обласної державної адміністрації (беручи до уваги структурні підрозділи, апарат ОДА, розподіл обов'язків між головою та його заступниками).

Завдання 3. Розгляньте Положення про Управління агропромислового розвитку Київської обласної державної адміністрації <http://koda.gov.ua/oblderzhadministratsija/struktura/strukturni-pidrozdili-oda/departament-agropromisloвого-rozvit/>. Охарактеризуйте його структуру.

Завдання 4. Сформулюйте місію Управління агропромислового розвитку Київської обласної державної адміністрації. Побудуйте дерево цілей Управління. Побудуйте організаційну структуру, яка забезпечить, на вашу думку, реалізацію цілей підрозділу організації.

Рекомендовані джерела: [3, 9, 10].

---

²⁷ Новікова М. М. Регіональний менеджмент: Конспект лекцій. Харків: ХНАМГ, 2007. С. 72-76.

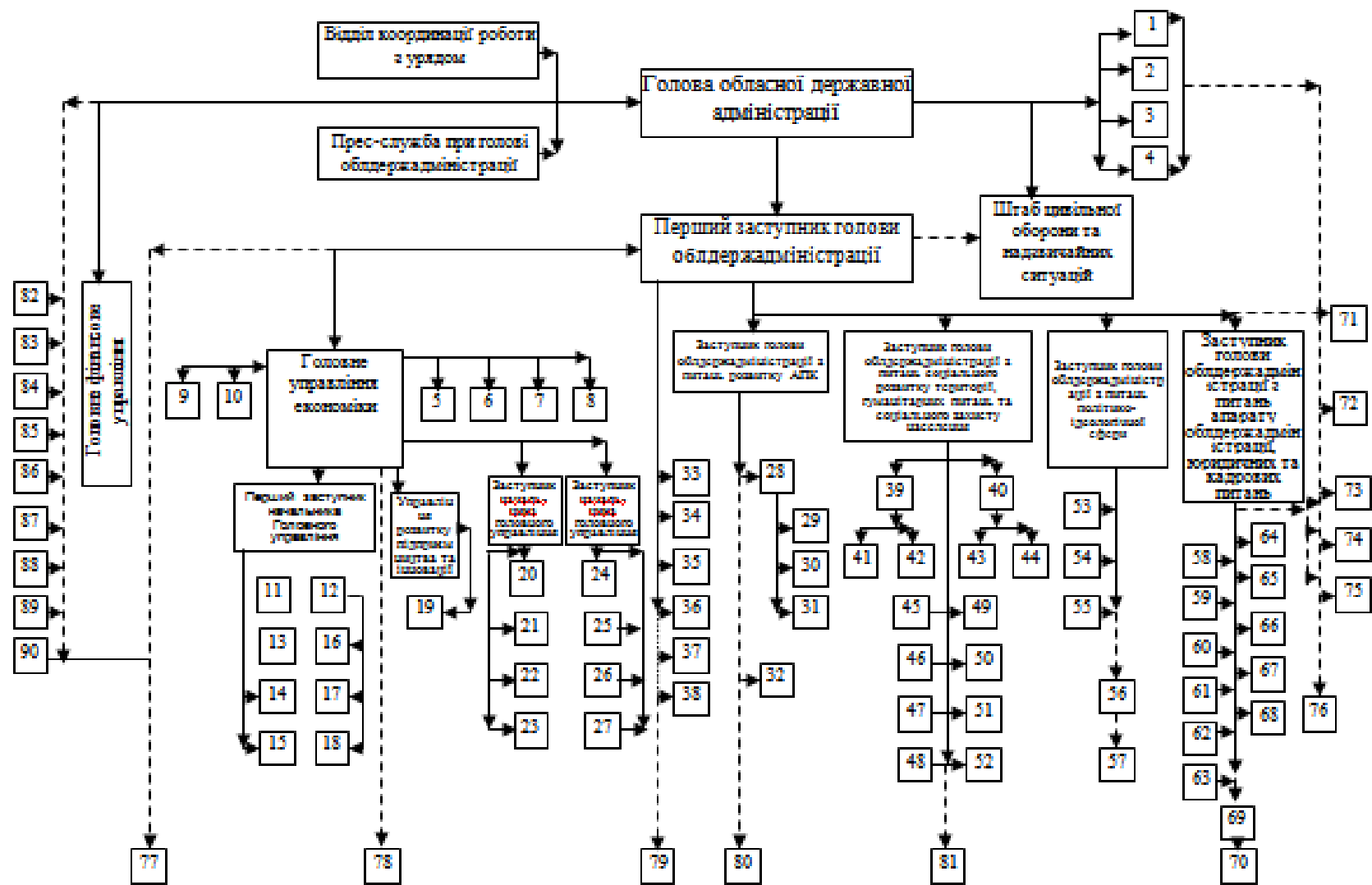

Рис. 7.1. Схема організаційної структури управління розвитком Харківської області
 Умовні позначення: — спрямування, координація та контроль; ..... координація.

Умовні позначення:

1. Економічна Рада регіону.
2. Міжвідомча аналітично-консультативна рада з питань розвитку продуктивних сил і виробничих відносин.
3. Обласна комісія з питань забезпечення своєчасної оплати податків, внесення інших обов'язкових платежів та ефективного використання бюджетних коштів.
4. Обласний координаційний комітет з боротьби з корупцією та організованою злочинністю.
5. Відділ комп'ютерного забезпечення.
6. Загальний відділ.
7. Бухгалтерія.
8. Відділ мобілізаційної і кадрової роботи.
9. Спілка економістів області.
10. Колегія Головного управління.
11. Заступник начальника Головного управління.
12. Заступник начальника Головного управління.
13. Зведений відділ аналізу і прогнозування соціально-економічного розвитку територій.
14. Відділ з питань реформування власності й демонополізації виробництва.
15. Відділ фінансових прогнозів і бюджетної політики.
16. Управління розвитку зовнішньоекономічних та міжрегіональних зв'язків.
17. Відділ інвестиційної політики і сприяння розвитку експортного потенціалу.
18. Управління координації програми «Харківська ініціатива» та інших проектів міжнародної технічної допомоги.
19. Відділ маркетингу та прогнозування споживчого ринку.
20. Відділ житлово-комунальної та будівельної політики.
21. Відділ цінової політики.
22. Відділ економіки соціальної сфери.
23. Відділ економіки природокористування, екології та використання вторинних ресурсів.
24. Управління з питань державних корпоративних прав.
25. Відділ аналізу та прогнозів розвитку промисловості.
26. Відділ аналізу та прогнозування паливно-енергетичного ринку, ринку будматеріалів, зв'язку і транспорту.
27. Відділ аналізу та прогнозів розвитку агропромислового комплексу.
28. Головне управління агропромислового комплексу.
29. Управління ветеринарної медицини.
30. Інспекція державного технічного нагляду.
31. Інспекція заготівель і якості сільгосппродукції.
32. Управління меліорації і водного господарства.
33. Управління майном області.
34. Рада Харківського Регіонального центру.
35. Регіональна координаційна Рада з питань інвестицій.
36. Постійна обласна комісія з питань технічно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій.
37. Окружний центр газової інспекції Держнафтогазпрому.
38. Інспекція з енергозбереження Держкоменергозбереження.
39. Головне управління будівельного комплексу.
40. Головне управління праці та соціального захисту населення.
41. Управління містобудування та архітектури.
42. Управління капітального будівництва.
43. Управління у справах захисту населення від наслідків аварії на ЧАЕС.
44. Управління праці та зайнятості населення.
45. Управління житлово-комунального господарства.
46. Управління охорони здоров'я.
47. Управління освіти.

48. Управління культури.
49. Відділ у справах неповнолітніх.
50. Служби комісії з питань поновлення прав реабілітованих.
51. Служби комісії з питань жінок, матерів і дітей.
52. Обласний державний архів.
53. Управління зі зв'язків з партіями та громадсько-політичними об'єднаннями громадян.
54. Комітет у справах преси та інформації.
55. Прес-служба при голові облдержадміністрації.
56. Представництво Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення; обласна державна телерадіокомпанія; видавництва і друкарні.
57. Апарат Ради національної безпеки і оборони.
58. Організаційний відділ.
59. Загальний відділ.
60. Відділ кадрової роботи з питань державної служби.
61. Відділ у справах молодіжної політики, фізичної культури та спорту.
62. Господарський відділ.
63. Бухгалтерія.
64. Державно-правове управління.
65. Юридичний відділ.
66. Відділ з питань оборонної і мобілізаційної роботи.
67. Відділ у справах національностей, міграції і культур.
68. Спостережна комісія.
69. Виробничо-експлуатаційне підприємство «Держпром».
70. Управління служби безпеки України в Харківській області; обласна колегія адвокатів; облвійськомат; національна юридична академія України; військовий університет.
71. Управління МВС України в Харківській області.
72. Управління Міністерства юстиції України в Харківській області;
73. Східна регіональна митниця.
74. Митниці Державного митного комітету України.
75. Уповноважений Держкомітету України з питань державних секретів.
76. Управління служби безпеки України в Харківській області.
77. Страхіві компанії, аудиторські служби, комерційні банки та біржі; інвестиційні фонди; регіональне відділення Державного інвестиційного фонду України; фонди підтримки підприємництва; управління Укрстрахнагляду; наукові установи економічного профілю; акціонерні товариства оптової та роздрібною торгівлі; КП «Харківкнига»; АТ «Харківриба»; ОП «Побутрадіотехніка».
78. Підприємства, організації і установи Міненерго; національний диспетчерський центр; «Харківобленерго»; ДП «Облпаливо»; ВО «Харківтеплокомуненерго»; «Харківгаз».
79. Промислові підприємства Міністерства машинобудування, військово-промислового комплексу конверсії; промисловість вугільна, оборонна, у справах науки і технологій; Харківська торгівельно-промислова палата; Науково-дослідні та інші установи, які займаються проблемами промисловості.
80. Підприємства сільськогосподарської діяльності.
81. Підприємства і організації житлово-комунального господарства; управління Пенсійного фонду України по Харківській області; обласна соціальна служба для молоді; творчі спілки; середні й вищі навчальні заклади області; обласний центр зайнятості населення.
82. Державна податкова адміністрація в Харківській області.
83. Контрольно-ревізійне управління.
84. Управління державного казначейства України в Харківській області.
85. Територіальне відділення антимонопольного комітету України.
86. Управління статистики.
87. Управління зовнішніх економічних зв'язків.

88. Територіальне відділення Державної комісії з цінних паперів та Фондового ринку.
 89. Управління держкомітету України у справах захисту прав споживачів.
 90. Регіональне відділення Фонду державного майна України.

Практичне заняття 11 **Стимулювання регіонального розвитку**

Мета: поглиблення теоретичних знань щодо сутності, ролі і значення мотивації регіонального розвитку; формування та реалізації програм (стратегій) розвитку ППП на регіональному рівні; набуття студентами практичних умінь та навичок із розробки складових комплексного механізму стимулювання економічного розвитку регіону.

Таблиця 11.1

Завдання для самостійної роботи

Перелік питань, які студенти мають опрацювати самостійно	Джерела	Форма контролю
Сутність, переваги, основні форми та сфери застосування приватно-публічного партнерства в Україні	25	Стислий конспект

Питання для обговорення

1. Державні механізми стимулювання економічного розвитку регіонів.
2. Чинники, що впливають на ефективність державних механізмів стимулювання економічного розвитку регіонів.
3. Основні проблеми реалізації державних механізмів стимулювання економічного розвитку регіонів в Україні.
4. Міжрегіональне співробітництво та його вплив на розвиток регіонів.
5. Спеціальні економічні зони та території пріоритетного розвитку.
6. Політика інноваційного розвитку регіонів України.
7. Типи об'єктів, що належать до інноваційної інфраструктури.
8. Спільні та відмінні риси кластерів, технопарків, наукових парків і технополісів.
9. Роль бізнес-інкубаторів у інноваційному розвитку регіонів.
10. Форми державної підтримки інноваційного розвитку регіонів.
11. Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування у сфері інноваційного розвитку регіонів.
12. Проблеми, що стримують інноваційний розвиток регіонів України.
13. Сутність, переваги, основні форми та сфери застосування публічно-приватного партнерства в Україні.
14. Напрями удосконалення механізмів державного стимулювання економічного розвитку регіонів в Україні в контексті зарубіжного досвіду.

Навчальні завдання для аудиторної роботи

Завдання 1. Із запропонованого переліку обрати основні форми прямого та непрямого впливу на розвиток економіки регіону. Заповнити таблицю 11.2.

Таблиця 11.2

Форми впливу на розвиток економіки регіону

Форми прямого впливу	Форми непрямого впливу

Форми прямого та непрямого впливу на розвиток економіки регіону:

- розробка планів і прогнозів;
- бюджетне фінансування економічних і соціальних цільових програм, інвестиційних проектів;
- розміщення на підприємствах регіону замовлень для загальнорегіональних потреб;
- надання субвенцій для окремих підприємств, що працюють у складних соціально-економічних умовах;
- здійснення націоналізації або приватизації підприємств;
- створення умов для залучення зовнішніх інвестицій для реалізації завдань регіонального розвитку;
- компенсація додаткових витрат для вирішення регіональних проблем;
- надання податкових пільг підприємствам, що виконують соціальні функції;
- введення диференційованих норм амортизації для прискорення технічної реконструкції й модернізації виробництва;
- регулювання цін на продукцію держсектора, підприємств-монополістів, на соціально значущі товари.²⁸

Завдання 2 – ділова гра «Особливості розробки окремого ППП-проекту (публічно-приватного партнерства)».

1. Проаналізуйте надану викладачем ситуаційну вправу та розподіліть «ролі» відповідно до груп інтересів території та її основних соціально-економічних проблем (4 групи).

2. Опрацюйте (у чітко встановлений викладачем термін) кожною командою окремо пропозиції щодо розв'язання проблеми ситуаційної вправи.

3. Підготуйте презентації кожної команди та обговоріть їх (кожній команді опонують інші 3 команди).

4. Ухваліть спільне рішення щодо визначення пріоритетів інфраструктурної політики даної території та фінансування проекту-переможця.²⁹

Рекомендовані джерела: [1, 4, 25].

²⁸ Управління розвитком регіону: практикум / А. Г. Потапова. Луцьк: Вежа-друк, 2015. С. 9-10.

²⁹ Регіональне управління: підручник / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К. : НАДУ, 2014. С. 471.

Практичне заняття 12

Контролінг у системі регіонального управління

Мета: поглиблення теоретичних знань щодо сутності, завдань, видів та функцій контролінгу в системі регіонального управління; набуття студентами практичних умінь та навичок щодо впровадження контролінгу в систему регіонального управління.

Таблиця 12.1

Завдання для самостійної роботи

Перелік питань, які студенти мають опрацювати самостійно	Джерела	Форма контролю
Досвід країн світу з питань регіонального управління. Напрями удосконалення механізмів державного стимулювання економічного розвитку регіонів в Україні в контексті зарубіжного досвіду.	1, с. 427-463	Стислий конспект

Питання для обговорення

1. Контролінг як сучасна концепція регіонального управління.
2. Завдання та функції контролінгу в системі регіонального управління.
3. Види контролінгу. Сутність стратегічного та оперативного контролінгу.
4. Структура та змістова характеристика елементів системи контролінгу.
5. Алгоритм упровадження контролінгу в систему регіонального управління.
6. Основні вимоги до контролера та його функції.

Навчальні завдання для аудиторної роботи

Завдання 1. Кейс-метод «Світовий досвід визначення ефективності державного управління у розвинених країнах»³⁰.

Ознайомтесь з практикою оцінки ефективності державного управління у розвинених країнах.

Усі країни Організації економічного співробітництва та розвитку розробили цілісну систему виконавчих критеріїв і на національному рівні мають обов'язкові програми щодо забезпечення підтримки даної системи оцінювання ефективності державного управління.

У США Федеральний уряд і більш ніж тридцять штатів мають законодавчо затверджені виконавчі критерії для своїх департаментів і

³⁰ Практикум з навчальної дисципліни «Державне та регіональне управління» для студентів галузі знань 0306 «Менеджмент та адміністрування» всіх форм навчання / укл. Піддубна Л. І. Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. С. 40-42.

муніципалітетів. Дані критерії постійно уточнюються, перевіряється їх відповідність як інтересам муніципалітетів, так і громадськості.

У Канаді федеральний уряд та всі провінції свою діяльність будують з врахуванням затвердженої системи оцінки результативності. Починаючи з 2001 року муніципалітети Канади залучені до реалізації нової програми оцінки результатів діяльності – першої повномасштабної програми такого виду в Північній Америці. Муніципалітети мають надавати в Міністерство муніципальних справ інформацію щодо результатів діяльності відповідно до нових критеріїв її оцінки, а також звітувати перед платниками податків. Ця програма з оцінки результативності вміщує 35 оціночних критеріїв в 9 сферах діяльності муніципалітету з надання послуг.

Зазначена програма враховує ефективність та продуктивність муніципальних послуг, а саме:

- відображає: більшість затрат по муніципалітетам; сферу провінційно-муніципальних інтересів;
- допомагає поліпшити та спростити оцінку діяльності органів місцевої влади з боку громадськості;
- оперує цифрами, які відносно легко зібрати, підрахувати та порівняти;
- підпадає під муніципальну відповідальність.

У цілому програми з запровадження та застосування критеріїв оцінки ефективності державного управління є порівняно новими і для західних країн. Але результати реалізації вказаних програм такі, що привертають до них увагу все більшої кількості країн та регіонів. У муніципальному секторі існує чимало прикладів застосування критеріїв оцінки результативності, які завжди дають відчутний ефект.

В Європейських системах управління використовуються такі системи забезпечення та оцінювання якості, як TQM (Total Quality Management), SQMS (Scottish Quality Management System), ISO (International Standardization) та інші.

У багатьох країнах використовують елементи зазначених критеріїв для оцінки як якості роботи, так і витрат на надання таких послуг як утримання доріг, парків, водопостачання, прибирання вулиць та ін.

Як зазначають деякі зарубіжні науковці, систематичний незалежний перегляд якості надання послуг повинен мати двоякий ефект:

- підвищення якості послуг і сприяння досягненню кращих результатів;
- виявлення ступеня неоднорідності якості послуг, що впливатиме на споживацький вибір.

Наприклад, при наданні такої послуги як водопостачання, в країнах-членах ОЕСР враховуються такі показники:

- поточні витрати на обробку води (продуктивність обробки води);
- поточні витрати на водопостачання (продуктивність водопостачання);
- приблизні втрати води (% води, котрий не обраховується);
- результати проб, тестування (результати тестів обробки води, обладнання та системи водопостачання);
- кількість поломок по всім напрямкам постачання води по км труб;

- мінімізація втрат води;
- ефективність: вода збережена, безпечна та відповідає вимогам.

Критерії оцінювання якості процесу водопостачання у місті Торонто наведено у табл. 12.2.

Таблиця 12.2

**Критерії оцінювання якості процесу водопостачання
м. Торонто (Канада)**

Сфера послуг та виміри	Очікувані результати	Визначення
Поточні витрати на обробку води	<i>Продуктивність</i> обробки води муніципалітетом	Поточні витрати на обробку води в млн. л
Поточні витрати на водопостачання	<i>Продуктивність</i> муніципального водопостачання	Поточні витрати на водопостачання в км трубопроводу
Приблизні втрати води	<i>Ефективність</i> : мінімізація втрат води	% води, котрий не йде в рахунок
Результати проб, тестування	<i>Ефективність</i> : вода збережена та відповідає потребам населення	Результати тестів по обробці води, обладнанню та системі водопостачання
Процес водопостачання	<i>Ефективність</i> : вода збережена, безпечна, відповідає нормам	Кількість поломок за всіма напрямками постачання води по км труб

Завдання. Як можна використати світовий досвід з оцінки якості державного управління в Україні?

Розробіть критерії оцінювання якості певної державної (муніципальної) послуги в Україні за прикладом оцінювання якості процесу водопостачання в Канаді.

Рекомендовані джерела: [1].

**Практичне заняття 13
Антикризовий регіональний менеджмент**

Мета: поглиблення теоретичних знань щодо сутності, принципів, типів, методів та інструментів антикризового управління; набуття студентами практичних умінь та навичок щодо аналізу проблем регіонального розвитку, розробки управлінських рішень із запобігання чи подолання наслідків кризи на регіональному рівні.

Завдання для самостійної роботи

Перелік питань, які студенти мають опрацювати самостійно	Джерела	Форма контролю
Регіональні проблеми в Україні (демографічні, соціальні, екологічні)	5, с. 45-56.	Усне обговорення

Питання для обговорення

1. Кризи: поняття, причини, наслідки.
2. Класифікація криз та їхня характеристика.
3. Концептуальне пояснення ситуаційної теорії управління в кризових ситуаціях та шляхів їх вирішення.
4. Проблеми регіонального розвитку та їх характеристики.
5. Антикризове управління: сутність, мета, принципи, типи.
6. Стратегії, тактики, інструменти антикризового управління.
7. Методи антикризового регіонального управління.
8. Технологія антикризового управління.

Навчальні завдання для аудиторної роботи*Завдання 1 – розрахункове.*

Оцініть стан сучасної соціальної політики на основі визначення втрат ВВП від недовикористання виробничих можливостей країни через циклічне безробіття. Відомо, що рівень безробіття в Україні на кінець 2019 року, який розрахований за методологією Міжнародної організації праці (МОП), склав 8,6%, рівень природного безробіття склав 6%, а номінальний ВВП у 2019 році становив 3 974 564 млн. грн.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Математична залежність втрат ВВП від циклічного безробіття була виведена Артуром Оукеном (закон Оукена) і формулюється наступним чином: якщо фактичний рівень безробіття перевищує природний на 1%, то втрати ВВП становлять 2,5%. Згідно з законом Оукена:

$$\frac{Y - Y^*}{Y^*} = -\beta \times (U - U^*),$$

де Y – фактичний ВВП, грн;

Y^* – потенційний ВВП, грн;

U – фактичний рівень безробіття, %;

U^* – природний рівень безробіття, %;

β – емпіричний коефіцієнт чутливості ВВП до зміни циклічного безробіття (коефіцієнт Оукена), який дорівнює 2,5³¹.

*Завдання 2 – проєктне*³².

Підготувати науково-дослідницький проєкт на тему: «Проблеми розвитку регіону України» (за вибором студента).

Мета: дослідити проблеми розвитку одного з регіонів України (за вибором); розвивати комунікативні компетентності та критичне мислення студентів; розвивати у студентів дослідницькі уміння, спостережливість, уміння висувати гіпотези, узагальнювати; формувати та розвивати уміння пошуку шляхів вирішення проблем.

Виконання науково-дослідницького проєкту включає такі етапи:

1. Реферування фахової літератури.
2. Підготовка теоретичних основ дослідження.
3. Розробка методики проведення дослідження.
4. Визначення сутності методів наукового дослідження.
5. Збір і систематизація статистичних даних та інформації за темою дослідження.
6. Аналіз інформації, виявлення регіональних особливостей, чинників, закономірностей поширення явищ і процесів.
7. Формулювання висновків на основі проведеного аналізу.
8. Оформлення результатів проведеного дослідження.
9. Підготовка презентації науково-дослідницького проєкту з проблем розвитку одного з регіонів України.

Рекомендовані джерела: [2, 5, 6, 22].

Практичне заняття 14 **Реалізація інструментів маркетингу в регіональному менеджменті**

Мета: поглиблення теоретичних знань щодо методологічних засад регіонального маркетингу; набуття студентами практичних умінь та навичок використання інструментів маркетингу в регіональному менеджменті.

³¹ Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Регіональний менеджмент» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня усіх освітньо-професійних програм спеціальностей НУВГП денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Швець Ф. Д. Рівне: НУВГП, 2020. С. 13-14.

³² Гусева Н. В. Практикум з проблем регіонального розвитку: Методичні рекомендації до аудиторної та самостійної роботи магістрантів, які навчаються за спеціальністю 106. Географія освітньо-професійною програмою «Економічна та соціальна географія». Харків, 2018. С. 110-111.

Завдання для самостійної роботи

Перелік питань, які студенти мають опрацювати самостійно	Джерела	Форма контролю
Структура інвестиційних паспортів міст та регіонів України. Типові недоліки інвестиційних паспортів міст та регіонів України.	21	Усне обговорення

Питання для обговорення

1. Методологічні засади регіонального маркетингу.
2. Особливості проведення маркетингових досліджень.
3. Маркетингові стратегії регіонів і міст: типології за формою, змістом та способом реалізації.
4. Чинники, що стримують процеси формування і реалізації маркетингових стратегій територій в Україні.
5. Особливості розробки бренду території.
6. Інвестиційний паспорт як інструмент інвестиційної політики на місцевому та регіональному рівні.
7. Охарактеризуйте досвід застосування маркетингу територій в зарубіжних країнах.

Навчальні завдання для аудиторної роботи**Завдання 1 – робота в мінігрупах.**

Визначте аспекти, які формують імідж обраної території (міста). Проаналізуйте, що саме в іміджі території (міста) є найбільш цікавим для інвестора. Визначте найбільш дієві інструменти просування інвестиційних можливостей. Охарактеризуйте переваги й недоліки маркетингової інформації на сайті території (міста) та в інвестиційному паспорті (за наявності). Запропонуйте креативні кроки промоції інвестиційних можливостей території (міста). Презентуйте результати досліджень.

Завдання 2 – розрахункове³³.

У місті N місцева адміністрація вирішила провести свято – день міста, а також завдяки цьому поповнити місцевий бюджет. Треба вирішити, де проводити свято – на свіжому повітрі на площі чи в будівлі місцевого театру. Фінансовий результат залежить від погоди, яка буде в день свята.

При гарній сонячній погоді свято на площі збере багато учасників і місцевий бюджет отримає значний прибуток. Але якщо піде дощ, то учасників свята буде значно менше і прибуток теж зменшиться.

³³ Державне та регіональне управління: методичні рекомендації до практичних і семінарських занять із дисципліни для студентів, що навчаються за спеціальністю 073 «Менеджмент» [Електронний ресурс] / укладач Л. Д. Забродська. Х. : ХДУХТ, 2018. С. 39-40.

Другий варіант – свято в театрі. Цей варіант є значно кращим, якщо піде дощ – святкувати під дахом значно краще, ніж під парасолькою. Але в сонячну погоду мешканці міста не захочуть святкувати у будівлі.

Таким чином, кожний із двох варіантів має плюси і мінуси. Для того, щоб прийняти рішення методом платіжної матриці, не вистачає такої кількісної інформації:

1) наскільки ймовірна у день свята сонячна погода і наскільки – дощ;

2) які фінансові результати свята будуть при різних варіантах поєднання погоди та місця проведення свята. А таких поєднань всього чотири: сонячно – проведення свята на свіжому повітрі на площі, свято під дощем, в театрі при сонячній погоді, в театрі під час дощу.

На перше запитання місцева адміністрація доручила відповісти місцевому Гідрометцентру, на друге – групі із режисерів свята, бухгалтерів та представників фірм. Підготовлені відповіді відображені в табл. 14.2.

Таблиця 14.2

Прибуток міста за різних варіантів проведення свята

Погода	Свято на площі	Свято в театрі
Сонячна (60%)	100 тис. грн.	75 тис. грн.
Дощ (40%)	20 тис. грн.	50 тис. грн.

Завдання: оберіть найбільш ефективний варіант проведення свята за допомогою методу платіжної матриці.

Методичні рекомендації до виконання завдання

Метод платіжної матриці дозволяє оцінити кожен альтернативу як функцію різних можливих результатів реалізації цієї альтернативи.

Основними умовами застосування методу платіжної матриці є:

- наявність кількох альтернатив вирішення проблеми;
- наявність кількох ситуацій (умов), за яких відбувається реалізація кожної альтернативи;
- можливість кількісно виміряти наслідки реалізації альтернатив.

В концепції платіжної матриці ключовим є поняття «очікуваного ефекту». Очікуваний ефект – це сума очікуваних результатів ситуацій, які можуть виникнути в процесі реалізації альтернативи, помножених на ймовірність настання кожної з них.

Слід розрахувати очікувані ефекти від реалізації кожної альтернативи за формулою:

$$EV_1 = \rho_1 \times R_1 + \rho_2 \times R_2$$

де EV_1 – очікуваний ефект від реалізації першої альтернативи;

ρ – ймовірність настання події;

R – величина виграшу або втрат.

В методі платіжної матриці критично важливим є точна оцінка ймовірностей виникнення ситуації в процесі реалізації альтернатив.

Суть кожного прийнятого керівництвом рішення – вибір найкращої з кількох альтернатив за конкретними встановленими заздалегідь критеріями.

Завдання 3 – розрахункове³⁴.

Перед місцевою владою гіпотетичного селища стоїть проблема закупівлі двох автобусів для програми «Шкільний автобус». Розглядаються варіанти купівлі таких автобусів: NEOPLAN (Німеччина), Isuzu (Японія), Богдан (Україна), Mercedes Benz (Німеччина), MAN (Німеччина). Визначте можливі критерії обмеження (не більше трьох), критерії вибору (не більше чотирьох) та їх вагу для вирішення цієї проблеми. Результати занесіть у таблицю 14.3 та підготуйте необхідні дані для її заповнення.

Методичні рекомендації до завдання 3.

Вага кожного оціночного критерію знаходиться у межах від 0 до 1, а їх сума за чотирма критеріями дорівнює одиниці. Бали відповідності кожної марки автобуса оціночним критеріям виставляються у діапазоні від 1 до 10. Скориговані бали за кожним автобусом визначаються перемноженням балів за відповідність оціночному критерію і вагою цього критерію. Автобус тієї марки, який отримає найбільшу кількість скоригованих балів, і є найбільш оптимальним для закупівлі.

Таблиця 14.3

Таблиця формалізації управлінського рішення

Критерії вибору	Вага критерію	Бали, що отримали автобуси					Скориговані бали автобусів				
		№1	№2	№3	№4	№5	№1	№2	№3	№4	№5

Критерії обмеження:

- 1).....
- 2).....
- 3).....

Завдання: оберіть найбільш ефективний варіант купівлі автобуса за допомогою методу платіжної матриці.

Рекомендовані джерела: [2, 5, 6, 21].

³⁴ Державне та регіональне управління: методичні рекомендації до практичних і семінарських занять із дисципліни для студентів, що навчаються за спеціальністю 073 «Менеджмент» [Електронний ресурс] / укладач Л. Д. Забродська. Х. : ХДУХТ, 2018. С. 40-41.

ПИТАННЯ ДЛЯ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Змістовий модуль 1. Теоретико-методичні основи регіонального менеджменту

1. Сутність понять «регіон», «регіональний менеджмент», «адміністративно-територіальний устрій», «економічний район».
2. Сутність поняття «регіон». Обласний регіон та його ознаки.
3. Сутність регіонального менеджменту як науки, об'єкт та предмет дослідження, зв'язок з іншими науками.
4. Державна регіональна політика: сутність, об'єкти, суб'єкти, види.
5. Мета, цілі та принципи державної регіональної політики.
6. Регіональна економічна політика: мета, цілі.
7. Регіональна економічна політика: сутність, пріоритетні завдання.
8. Етапи розробки регіональної економічної політики.
9. Групування законодавчих актів, що унормовують процеси формування та реалізації державної регіональної політики.
10. Принципи та засади формування та реалізації регіональної політики, визначені в загальному законодавстві.
11. Спеціальне законодавство з регіонального розвитку: мета, принципи, об'єкти та суб'єкти, пріоритети державної регіональної політики; перелік документів, що визначають державну регіональну політику.
12. Бюджетне законодавство: особливості фінансування регіонального розвитку.
13. Планувальне законодавство: планувальні документи у сфері регіонального розвитку.
14. Суб'єкти формування державної регіональної політики в Україні.
15. Верховна Рада України як суб'єкт регіональної політики.
16. Повноваження Президента України та його Адміністрації у сфері регіональної політики.
17. Роль уряду у реалізації регіональної політики.
18. Роль органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади у формуванні та реалізації регіональної політики.
19. Агенції регіонального розвитку та їх роль у реалізації регіональної політики.
20. Роль неурядових організацій в розробці та реалізації державної регіональної політики.
21. Поняття соціально-економічної системи регіону та її складові.
22. Основні функції регіонального управління.
23. Принципи регіонального управління.
24. Методи регіонального управління.
25. Інструменти регіонального менеджменту.
26. Ресурсне забезпечення регіонального управління.
27. Економічний розвиток регіону: сутність, відмінність від економічного росту.

28. Основні економічні показники рівня розвитку регіону.
29. Найважливіші соціальні показники, які є індикаторами розвитку економіки регіону.
30. Економічний потенціал регіону: сутність та формула визначення.
31. Валова додана вартість як основний показник економічного розвитку регіону.
32. Якість та рівень життя населення як критерії розвитку регіону.
33. Сутність регіональних фінансових ресурсів, основні розділи балансу фінансових ресурсів.
34. Бюджет, його сутність, структура бюджетної системи України.
35. Класифікація доходів бюджету.
36. Видатки бюджету: сутність, класифікація.
37. Складові частини бюджету.
38. Сутність поняття «сталий розвиток». Історія виникнення та мета Концепції сталого розвитку.
39. Цілі сталого розвитку.
40. Механізм забезпечення сталого розвитку регіонів.
41. Принципи сталого регіонального розвитку.
42. Послідовність впровадження принципів сталого розвитку на окремій території.

Змістовий модуль 2. Функції регіонального менеджменту

1. Зміст аналізу економічного регіонального розвитку (об'єкти, суб'єкти, етапи).
2. Види регіонального аналізу.
3. Аналіз економічного регіонального розвитку: сутність, принципи.
4. Стратегія економічного і соціального розвитку регіону: сутність, структура.
5. Зміст і етапи розробки програми економічного і соціального розвитку регіону.
6. Алгоритм розробки та реалізації регіональної програми.
7. Організаційна структура системи регіонального управління: сутність, необхідність оптимізації на сучасному етапі.
8. Мета та завдання вдосконалення організаційної структури системи регіонального управління.
9. Етапи побудови організаційної структури системи регіонального управління.
10. Фактори, що впливають на якість організаційної структури системи регіонального управління.
11. Методи проектування організаційних структур системи регіонального управління.
12. Принципи проектування організаційних структур системи регіонального управління.
13. Державні механізми стимулювання економічного розвитку регіонів.

14. Чинники, що впливають на ефективність державних механізмів стимулювання економічного розвитку регіонів. Основні проблеми реалізації державних механізмів стимулювання економічного розвитку регіонів в Україні.
15. Спеціальні економічні зони та території пріоритетного розвитку.
16. Політика інноваційного розвитку регіонів України. Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування у сфері інноваційного розвитку регіонів.
17. Типи об'єктів, що належать до інноваційної інфраструктури. Спільні та відмінні риси кластерів, технопарків, наукових парків і технополісів.
18. Роль бізнес-інкубаторів у інноваційному розвитку регіонів.
19. Форми державної підтримки інноваційного розвитку регіонів.
20. Проблеми, що стримують інноваційний розвиток регіонів України.
21. Сутність, переваги, основні форми та сфери застосування публічно-приватного партнерства в Україні.
22. Контролінг як сучасна концепція регіонального управління.
23. Завдання та функції контролінгу в системі регіонального управління.
24. Види контролінгу. Сутність стратегічного та оперативного контролінгу.
25. Структура та змістова характеристика елементів системи контролінгу.
26. Алгоритм упровадження контролінгу в систему регіонального управління.
27. Основні вимоги до контролера та його функції.
28. Кризи: поняття, причини, теорії криз.
29. Характеристика основних концепцій кризи.
30. Позитивні та негативні наслідки криз.
31. Класифікація криз та їхня характеристика.
32. Проблемний регіон: сутність, підходи до проблемного районування.
33. Відсталі та депресивні регіони: сутність, відмінності. Які регіони можуть бути визнані депресивними?
34. Групування показників, що визначають депресивний стан територій.
35. Заходи, що здійснюються з метою стимулювання розвитку депресивних територій.
36. Прямі й непрямі методи управління соціально-економічними процесами на регіональному рівні.
37. Економічні й селективні методи управління соціально-економічними процесами на регіональному рівні.
38. Економічні й адміністративні методи управління соціально-економічними процесами на регіональному рівні.
39. Маркетинг в публічному управлінні: сутність, завдання, суб'єкти, об'єкти.
40. Маркетинговий механізм в системі публічного управління: сутність та структура. Принципи маркетингу в публічному управлінні.
41. Види маркетингу в публічному управлінні, їх характеристика.
42. Інструменти маркетингу в публічному управлінні.
43. Зміни у цільових пріоритетах системи державного управління в межах адміністративної та маркетингової орієнтації діяльності органів влади.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ РІВНЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Змістовий модуль 1. Теоретико-методичні основи регіонального менеджменту

Тема 1. Регіональний менеджмент як наука і сфера практичної діяльності

1. Регіональний менеджмент – це наука, яка вивчає:
  - а) закономірності відтворювальних процесів, що відбуваються в економіці регіонів;
  - б) методологію управління соціально-економічним розвитком території;
  - в) методику визначення рівня соціально-економічного розвитку регіону;
  - г) основні функції управління розвитком реального сектора регіональної економіки.

2. Адміністративно-територіальний поділ України здійснюється з урахуванням:
  - а) соціально-економічних особливостей;
  - б) природно-географічних особливостей;
  - в) етнокультурних особливостей;
  - г) всіх перерахованих особливостей.

3. Відповідно до чинного адміністративно-територіального устрою до складу України входять:
  - а) 24 області;
  - б) 27 областей;
  - в) 25 областей;
  - г) 26 областей.

4. Київська область відноситься до:
  - а) Столичного регіону;
  - б) Центральноукраїнського регіону;
  - в) Північно-Східного регіону;
  - г) Східного регіону.

5. Обласний регіон має такі ознаки:
  - а) відносна самостійність господарювання в межах національної економіки і наявність регіонального органу управління;
  - б) наявність територіально-виробничої структури в межах обласного регіону й можливість створення кінцевої продукції;
  - в) наявність і функціонування регіональної інфраструктури;
  - г) усі перераховані.

6. Регіональна економічна політика – це:

- а) сукупність напрямків, які розробляють органи державної влади для ефективного розвитку регіонів на основі раціонального використання їхнього ресурсного потенціалу;
- б) система поглядів на шляхи й методи економічного розвитку регіону;
- в) заходи, спрямовані на забезпечення економічного розвитку регіону;
- г) усе перераховане.

7. Пріоритетні завдання економічного розвитку регіонів необхідно формувати в умовах:

- а) відсутності професійних і кваліфікованих кадрів, які займаються регіональним управлінням;
- б) дефіциту ресурсів регіонального розвитку;
- в) нерівноважної моделі регіонального ринку праці;
- г) дефіциту фінансових ресурсів.

8. Цілі й завдання регіональної політики залежать від:

- а) голови обласної державної адміністрації;
- б) наявності природних і трудових ресурсів у регіоні;
- в) спеціалізації господарства регіону;
- г) рівня, специфіки розвитку регіону та місця в міжрегіональному і міжнародному поділі праці.

9. Структура регіональної економічної політики складається з наступних елементів:

- а) аналіз ситуації, що склалася в економічному розвитку регіону; ключових проблем регіонального економічного розвитку; формулювання головної мети регіональної економічної політики, основних цілей і завдань;
- б) визначення критеріїв досягнення головної та основних цілей; характеристика ризиків, пов'язаних з реалізацією певних цілей і завдань регіональної економічної політики;
- в) розробка заходів, спрямованих на створення сприятливих умов реалізації регіональної економічної політики; формування ресурсного забезпечення реалізації напрямків регіональної економічної політики;
- г) усіх перерахованих.

10. В основі змісту структурних елементів регіональної політики лежать такі показники:

- а) валова додана регіональна вартість; обсяг іноземних інвестицій і їх освоєння в регіоні; податки й збори, які мобілізують в бюджети всіх рівнів на території регіону;
- б) обсяг продукції промисловості, сільського господарства й будівництва; обсяг наданих послуг у регіоні й обсяг споживання в регіоні; кількість створених нових робочих місць;

- в) виробництво та споживання товарів в регіоні; обсяг інвестицій в основний капітал, а також обсяг освоєних інвестицій у регіоні
- г) усі перераховані.

Тема 1.2. Нормативно-правове забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики

11. Основні принципи та засади формування та реалізації регіональної політики визначені у:

- а) загальному законодавстві;
- б) статусному законодавстві;
- в) законодавстві окремих інструментів розвитку;
- г) законодавстві для окремих територій.

12. До спеціального законодавства з регіонального розвитку належить закон України:

- а) «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 р. № 1602-III;
- б) «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р. № 156-VIII;
- в) «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 р. № 586-XIV;
- г) «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 р. №2411-VI.

13. Питання фінансування регіонального розвитку регулює:

- а) Закон України «Про державні цільові програми» від 18.03.2004 р. №1621-IV;
- б) Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р. № 156-VIII;
- в) Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. №2456-VI;
- г) Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-XII.

14. Показники, на основі яких територія може бути визнана депресивною, та порядок визнання територій депресивними визначено у законі України:

- а) «Про державні цільові програми» від 18.03.2004 р. №1621-IV;
- б) «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р. № 156-VIII;
- в) «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 р. № 2850-IV;
- г) «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» від 06.09.2012 р. №5205-VI

15. Одним із принципів державної регіональної політики є принцип субсидіарності, який означає:

- а) забезпечення рівних можливостей доступу об'єктів регіональної політики до ресурсів державної фінансової підтримки регіонального розвитку;
- б) передачу владних повноважень на найнижчий рівень управління для найбільш ефективної реалізації;

- в) взаємозв'язку та узгодженості довгострокових стратегій, планів і програм розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях;
- г) забезпечення просторової, політичної, економічної, соціальної, гуманітарної цілісності України.

16. Документами, що визначають державну регіональну політику, є:

- а) Державна стратегія регіонального розвитку України та План заходів з її реалізації;
- б) регіональні стратегії розвитку та плани заходів з їх реалізації;
- в) інвестиційні програми (проекти), спрямовані на розвиток регіонів;
- г) всі відповіді правильні.

17. Обсяг Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР), який створюється у складі державного бюджету, має становити:

- а) не менше 1% прогнозного обсягу доходів загального фонду проекту Державного бюджету України на відповідний бюджетний період;
- б) не менше 10% прогнозного обсягу доходів загального фонду проекту Державного бюджету України на відповідний бюджетний період;
- в) не більше 10% прогнозного обсягу доходів загального фонду проекту Державного бюджету України на відповідний бюджетний період;
- г) правильна відповідь відсутня.

18. Пріоритетним щодо фінансування з Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) є:

- а) підвищення енергоефективності навчальних та медичних закладів державної та комунальної форми власності;
- б) розвиток спортивної інфраструктури;
- в) реалізація проектів – переможців «Всеукраїнського громадського бюджету»;
- г) всі відповіді правильні.

19. Закони України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 16.07.1999 р. № 991-XIV та «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 р. № 2404-VI належать до такої групи законодавчих актів із забезпечення регіональної політики:

- а) інвестиційного законодавства;
- б) законодавства окремих інструментів розвитку;
- в) статусного законодавства;
- г) бюджетного законодавства.

20. Суттєвим недоліком чинної нормативно-правової бази щодо формування та реалізації регіональної політики є:

- а) неузгодженість окремих нормативно-правових актів між собою;
- б) застарілість значної кількості чинних нормативно-правових актів, необхідність їх перегляду та оновлення;

- в) відсутність належного методичного забезпечення та інших інструментів реалізації положень нормативно-правових актів;
- г) всі відповіді правильні.

Тема 1.3. Інституційне забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики

21. Основними суб'єктами державної регіональної політики є:

- а) Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України;
- б) Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування;
- в) громадські об'єднання, юридичні та фізичні особи;
- г) всі відповіді правильні.

22. Президент України:

- а) визначає засади внутрішньої, у тому числі регіональної, політики;
- б) є гарантом державного суверенітету та територіальної цілісності України; призначає на посаду голів місцевих державних адміністрацій; зобов'язаний припиняти будь-які дії регіональних органів влади, що загрожують територіальній цілісності України;
- в) керує реалізацією регіональної політики;
- г) всі відповіді правильні.

23. Кабінет міністрів України:

- а) визначає засади внутрішньої, у тому числі регіональної, політики;
- б) бере участь у формуванні регіональної політики, здійснюючи нормотворчу діяльність;
- в) втілює регіональну політику безпосередньо або за допомогою підпорядкованих органів виконавчої влади.
- г) правильні відповіді б та в.

24. Пріоритетний напрям діяльності Міністерства розвитку громад та територій:

- а) децентралізація та регіональний розвиток;
- б) енергоефективність та ЖКГ
- в) архітектура і будівництво;
- г) всі відповіді правильні.

25. Рада Міністрів АРК, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації:

- а) забезпечують розробку проектів регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації;

- б) забезпечують у відповідному регіоні реалізацію державної регіональної політики;
- в) готують і подають Міністерству розвитку громад та територій пропозиції щодо програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку;
- г) всі відповіді правильні.

26. Агенції регіонального розвитку:

- а) забезпечують розробку проектів регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації;
- б) готують і подають Міністерству розвитку громад та територій пропозиції щодо програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку;
- в) сприяють узгодженню інтересів та встановленню партнерських стосунків між владою, бізнесом та громадянськістю у питаннях розвитку регіонів;
- г) всі відповіді правильні.

27. Основними функціями агенції регіонального розвитку є:

- а) аналіз соціально-економічної ситуації, визначення проблем розвитку відповідного регіону та пошук шляхів їх вирішення;
- б) підготовка пропозицій щодо можливостей використання позитивного досвіду інших держав у питаннях формування та реалізації регіональної політики; сприяння у реалізації суб'єктами регіонального розвитку регіональної стратегії розвитку;
- в) підвищення інвестиційної привабливості регіону, залучення інвестиційних та кредитних ресурсів, міжнародної технічної допомоги для регіонального розвитку;
- г) всі відповіді правильні.

Тема 1.4. Система регіонального менеджменту

28. Регіональне управління – це:

- а) ухвалення управлінських рішень, пов'язаних з інвестиційною діяльністю в регіоні;
- б) виявлення закономірностей регіонального розвитку;
- в) процес розробки, обґрунтування, затвердження та реалізації управлінських рішень, спрямованих на забезпечення соціально-економічного розвитку регіону;
- г) процес розробки стратегії соціального та економічного розвитку регіону.

29. Соціально-економічна система регіону – це:

- а) взаємозв'язані економічна та соціальна підсистеми управління;
- б) сукупність економічної і соціальної підсистем;
- в) сума соціальних і економічних елементів системи;

г) цілі, функції, методи, принципи й ресурси.

30. Системний підхід в регіональному управлінні – це:

- а) управління економікою регіону з позицій її основних елементів;
- б) управління економікою регіону з позицій єдиного цілого на основі системного аналізу;
- в) планування регіональної економіки на основі балансу виробництва й розподілу продукції;
- г) все перераховане.

31. Системний аналіз в регіональному управлінні – це процес:

- а) визначення динаміки регіонального розвитку;
- б) дослідження регіональних ринків праці;
- в) виявлення складових соціально-економічної системи регіону й подання їх у вигляді підсистем;
- г) дослідження регіональних об'єктів управління за допомогою подання їх як підсистем й аналізу цих підсистем.

32. Підсистема регіонального управління складається з наступних елементів:

- а) входу, виходу, цілей функціонування і розвитку процесу регіонального управління;
- б) функцій і ресурсів;
- в) принципів, методів й інструментів управління;
- г) всього перерахованого.

33. На вході в підсистему регіонального управління зосереджені:

- а) управлінські рішення;
- б) проблеми, що вимагають ухвалення управлінських рішень;
- в) регіональні ресурси;
- г) процес регіонального управління.

34. Процес регіонального управління полягає у впливі:

- а) суб'єкта регіонального управління на об'єкти регіонального управління;
- б) об'єкта регіонального управління на суб'єкт регіонального управління;
- в) суб'єкта регіонального управління на розвиток галузей регіонального господарства;
- г) об'єкта регіонального управління на організацію управління в регіоні.

35. До основних функцій регіонального управління належать:

- а) визначення рівня економічного й соціального розвитку регіону та аналіз існуючої ситуації;
- б) прогнозування і планування регіонального розвитку;
- в) організація регіонального управління і стимулювання регіонального розвитку;

г) всі перераховані.

36. Функція прогнозування і планування регіонального розвитку полягає в:

- а) розробці регіональних балансів виробництва й розподілу продукції;
- б) процесі використання коштів місцевих бюджетів;
- в) проектуванні організаційних структур управління регіоном;
- г) розробці стратегії економічного й соціального розвитку регіону.

37. До принципів регіонального управління належать:

- а) принцип наукової обґрунтованості управлінських рішень і принцип погодженості всіх елементів системи регіонального управління;
- б) принцип раціоналізації діапазону регіонального управління і принцип оптимізації співвідношення централізації та децентралізації в регіональному управлінні;
- в) принцип формування і використання адекватної та достовірної управлінської інформації і принцип максимізації результату регіонального управління;
- г) всі перераховані.

38. Принцип раціоналізації діапазону регіонального управління полягає в:

- а) розробці якісних управлінських рішень, заснованих на об'єктивних економічних законах і результатах попереднього аналізу рівня регіонального розвитку;
- б) оптимізації співвідношення централізації та децентралізації у процесі регіонального управління;
- в) формулюванні адекватних цілей діяльності й розвитку регіону, виконанні для їх реалізації основних функцій регіонального управління;
- г) проектуванні й функціонуванні ефективних організаційних структур управління, що забезпечують суб'єкту управління відповідну керованість об'єктом управління.

39. До інструментів регіонального менеджменту відносять:

- а) регіональну політику, концепцію і стратегію економічного й соціального розвитку регіону;
- б) програми економічного й соціального розвитку регіону, а також регіональні баланси;
- в) місцеві бюджети;
- г) всі перераховані.

40. До регіональних ресурсів належать:

- а) матеріально-технічні й трудові ресурси;
- б) фінансові та інформаційні ресурси;
- в) природні й мінеральні ресурси;
- г) всі перераховані.

Тема 1.5. Визначення рівня економічного розвитку регіону

41. Економічний розвиток регіону – це:

- а) зростання показників, що характеризують економіку регіону;
- б) якісне поліпшення показників, що характеризують економіку регіону;
- в) збільшення обсягів регіонального виробництва;
- г) все перераховане.

42. До основних показників, що характеризують економіку регіону, належать:

- а) валова додана вартість та регіональний випуск;
- б) валова додана вартість та проміжне споживання;
- в) проміжне споживання та оплата праці найманих працівників;
- г) все перераховане.

43. Валова додана вартість визначається як:

- а) відношення випуску до проміжного споживання;
- б) сума випуску й проміжного споживання;
- в) різниця між випуском і проміжним споживанням;
- г) різниця між проміжним споживанням і випуском.

44. У структуру валової доданої вартості входять такі елементи:

- а) проміжне споживання і випуск;
- б) оплата праці найманих працівників та інші податки за винятком субсидій, пов'язаних з виробництвом;
- в) оплата праці найманих працівників і валовий прибуток, змішаний дохід;
- г) оплата праці найманих працівників та інші податки за винятком інших субсидій, пов'язаних з виробництвом, та валовий прибуток, змішаний дохід.

45. Економічний потенціал регіону – це:

- а) сукупність ресурсів, які є в регіоні, а також можливостей їх раціонального використання у процесі економічної діяльності;
- б) виробничі галузі й види економічної діяльності;
- в) трудові й фінансові ресурси регіону;
- г) напрями й види економічної діяльності регіону.

46. Економічний потенціал регіону складається з:

- а) природних і трудових ресурсів;
- б) матеріальних і фінансових ресурсів;
- в) технічних і інформаційних ресурсів;
- г) всіх перерахованих.

47. На першому етапі визначення і оцінювання економічного потенціалу регіону:

- а) формується система показників, що характеризують економіку регіону;

- б) формулюється мета визначення й оцінки економічного потенціалу регіону;
- в) визначаються критерії оцінки рівня економічного розвитку регіону;
- г) визначаються значення економічних показників у регіоні.

48. Визначення рівня економічного розвитку регіону базується на:

- а) визначені та оцінці економічного потенціалу регіону;
- б) формуванні й збереженні трудового потенціалу регіону;
- в) збереженні часових ресурсів;
- г) визначенні фінансового стану економіки регіону.

49. Якість життя визначається:

- а) структурою споживання, до складу якого входять перелік продовольчих товарів, а також непродовольчих товарів і послуг, на придбання яких економічно активне населення витрачає свої доходи;
- б) рівнем доходів, а також їх структурою;
- в) рівнем доходів економічно активного населення України порівняно з аналогічним показником у розвинутих країнах світу;
- г) рівнем доходів економічно активного населення України порівняно з прожитковим мінімумом.

50. Рівень життя економічно активного населення визначається:

- а) рівнем доходів, а також їх структурою;
- б) рівнем доходів економічно активного населення України порівняно з аналогічним показником у розвинутих країнах світу;
- в) рівнем доходів економічно активного населення України порівняно з прожитковим мінімумом;
- г) всі відповіді правильні.

Тема 1.6. Фінансова основа економічного розвитку регіону

51. Регіональні фінансові ресурси – це:

- а) грошові кошти, що акумулюються в місцевих бюджетах або належать державним регіональним інституціональним одиницям в результаті створення і розподілу валового регіонального продукту;
- б) кошти суб'єктів господарювання, що функціонують в певному регіоні;
- в) кошти місцевих бюджетів, що витрачаються на забезпечення економічного й соціального розвитку території;
- г) ресурси, які необхідно залучити в регіон для забезпечення економічного зростання.

52. Баланс фінансових ресурсів регіону має такі основні розділи за доходами:

- а) ресурси місцевих бюджетів і довгострокові кредитні ресурси;
- б) ресурси підприємств і організацій, що функціонують на території регіону, й ресурси позабюджетних фондів, які не спрямовуються до місцевих бюджетів;

- в) кошти іноземних інвесторів, спрямовані на розвиток регіонального господарства та інші джерела, які спрямовуються на покриття дефіциту місцевих бюджетів;
- г) усі перераховані.

53. До місцевих бюджетів належать:

- а) бюджет АРК й обласні бюджети;
- б) бюджети місцевого самоврядування;
- в) районні бюджети;
- г) усі перераховані.

54. До бюджетів місцевого самоврядування належать:

- а) зведений та державний бюджет;
- б) бюджет АРК й обласні бюджети;
- в) бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст і їх об'єднань;
- г) усі перераховані.

55. Бюджет – це:

- а) план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій, які здійснюють органи державної влади протягом бюджетного періоду;
- б) всі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, дарунки, гранти);
- в) кошти, що спрямовуються на здійснення програм і заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу й повернення надмірно сплачених до бюджету сум;
- г) всі відповіді правильні.

56. Доходи бюджету – це:

- а) план формування і використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій, які здійснюються органами державної влади протягом бюджетного періоду;
- б) всі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, дарунки, гранти);
- в) кошти, що спрямовуються на здійснення програм і заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надмірно сплачених до бюджету сум;
- г) всі відповіді правильні.

57. Видатки бюджетів – це:

- а) план формування і використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій, які здійснюються органами державної влади протягом бюджетного періоду;
- б) всі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, дарунки, гранти);
- в) кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу і повернення надмірно сплачених до бюджету сум.
- г) всі відповіді правильні.

58. У спеціальний фонд доходної частини місцевого бюджету зараховують:

- а) бюджетні призначення на витрати за рахунок конкретно визначених джерел надходжень;
- б) гранти чи подарунки (у вартісному вигляді), отримані розпорядниками бюджетних коштів на конкретну мету;
- в) різницю між доходами й витратами спеціального фонду бюджету;
- г) все перераховане.

59. Загальний фонд доходної частини місцевого бюджету формуються з:

- а) доходів, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів;
- б) доходів, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів;
- в) офіційних трансфертів, що представляють кошти, які безоплатно й безповоротно передаються з одного бюджету в інший;
- г) всього перерахованого.

60. Загальний фонд витрат місцевого бюджету включає фінансування:

- а) повернення бюджетних позик і субвенцій на реалізацію інвестиційних проектів;
- б) державного управління та правоохоронної діяльності;
- в) цільових фондів;
- г) всього перерахованого.

61. Спеціальний фонд витрат місцевого бюджету включає фінансування:

- а) цільових фондів і субвенцій на реалізацію інвестиційних проектів;
- б) освіти й охорони здоров'я;
- в) житлово-комунального господарства;
- г) всього перерахованого.

62. Забезпечення фінансової спроможності місцевих бюджетів доцільно шляхом:

- а) збільшення ставок міських податків;
- б) збільшення місцевих зборів;

- в) посилення зацікавленості місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування в розширенні й виконанні доходної частини місцевих бюджетів;
- г) всього перерахованого.

63. Міжбюджетні відносини – це:

- а) взаємодія органів регіональної влади й місцевого самоврядування;
- б) відносини, що складаються на основі міжбюджетних трансфертів, які спрямовані до міських бюджетів;
- в) взаємодія місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування щодо об'єднання на договірних засадах фінансових та інших ресурсів для вирішення міжрегіональних проблем розвитку;
- г) відносини між державою, АРК, областями України й органами місцевого самоврядування щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовим ресурсами.

Тема 1.7. Регіональні концепції сталого розвитку

64. Під поняттям «сталий (стійкий) розвиток» розуміють:

- а) покращення якості людського життя в рамках можливостей оточуючих екосистем;
- б) розвиток, що спрямований на задоволення найважливіших життєвих потреб не лише нинішнього, а й майбутніх поколінь;
- в) розвиток, при якому досягається оптимальне співвідношення між економічним зростанням, нормалізацією стану природного середовища, зростанням матеріальних і духовних потреб населення;
- г) всі відповіді правильні.

65. Метою Концепції сталого розвитку вважається:

- а) забезпечення динамічного соціально-економічного зростання;
- б) збереження навколишнього середовища, раціональне використання та відтворення природно-сировинного потенціалу;
- в) задоволення потреб населення регіону на основі розбудови високоефективних економіки та системи управління господарським комплексом, стимулювання структурних ринкових перетворень, задіяння наявних геоелектричних, природних, мінерально-сировинних і трудових ресурсів;
- г) все перераховане.

66. Сталий розвиток регіону – це:

- а) соціально, економічно і екологічно збалансований розвиток його території та господарського комплексу, що веде до гармонізації використання продуктивних сил, задоволення потреб населення і можливостей природи регіону;

- б) динамічне зростання економіки регіону;
- в) розбудова високоефективної ринкової економіки в регіоні;
- г) все перераховане.

67. Факторами лімітуючого характеру, що перешкоджають сталому розвитку регіону, є:

- а) малоземелля; високий ризик сільськогосподарської діяльності;
- б) низький рівень індустріального розвитку, праценадлишковість;
- б) складні умови проживання в гірській місцевості;
- г) всі перераховані.

68. Глобальні Цілі сталого розвитку, затверджені на саміті ООН з питань сталого розвитку у 2015 році, об'єднують:

- а) 17 цілей і 169 конкретних завдань;
- б) 86 завдань розвитку та 172 показники для моніторингу їх виконання;
- в) 17 цілей та 86 завдань;
- г) правильна відповідь відсутня.

69. Національна система ЦСР об'єднує:

- а) 17 цілей і 169 конкретних завдань;
- б) 86 завдань розвитку та 172 показники для моніторингу їх виконання;
- в) 17 цілей та 86 завдань;
- г) правильна відповідь відсутня.

70. До принципів, на яких базується сталий розвиток, належить:

- а) гармонізація співіснування людини і природи, збереження та відтворення навколишнього природного середовища;
- б) забезпечення потреб сучасного і створення умов для майбутніх поколінь;
- в) взаємна відповідальність органів влади, підприємницьких структур та населення за сталий розвиток;
- г) всі відповіді правильні.

Змістовий модуль 2. Функції регіонального менеджменту

Тема 2.1. Аналіз регіонального економічного розвитку

71. Аналіз економічного регіонального розвитку – це:

- а) порівняння основних економічних показників, що характеризують економічний розвиток;
- б) процес дослідження показників, що характеризують економіку регіону, визначення динаміки цих показників і виявлення впливу на них певних факторів;
- в) визначення питомої ваги показника в загальному обсязі;
- г) використання основних економіко-математичних методів.

72. Об'єктами аналізу регіонального економічного розвитку є:

- а) показники, що характеризують економіку регіону;
- б) органи регіональної влади, які займаються дослідженням рівня регіонального економічного розвитку;
- в) об'єкти регіональної інфраструктури;
- г) усі перераховані.

73. Поетапність здійснення регіонального економічного аналізу обґрунтована:

- а) необхідністю забезпечення логіки дослідження основних показників, що характеризують економіку регіону;
- б) доцільністю реалізації практичних дій щодо визначення динаміки основних показників, що характеризують економіку регіону;
- в) обґрунтованістю сукупності показників, що характеризують реальне економічне зростання у регіоні;
- г) усім разом.

74. На другому етапі регіонального економічного аналізу здійснюють:

- а) формування системи показників, що підлягають аналізу;
- б) вибір методів дослідження показників, що характеризують економіку регіону;
- в) вибір принципів здійснення регіонального економічного аналізу;
- г) відбір і підготовку необхідної вихідної інформації для здійснення регіонального економічного аналізу.

75. На третьому етапі регіонального економічного аналізу здійснюють:

- а) формування системи показників, що підлягають аналізу;
- б) вибір методів дослідження показників, що характеризують економіку регіону;
- в) вибір принципів здійснення регіонального економічного аналізу;
- г) відбір і підготовку необхідної вихідної інформації для здійснення регіонального економічного аналізу.

76. Динаміку основних показників, що характеризують економіку регіону в певному періоді, досліджує:

- а) горизонтальний аналіз;
- б) вертикальний аналіз;
- в) порівняльний аналіз;
- г) факторний аналіз.

77. Структуру основних економічних показників за конкретними періодами (роками, кварталами, місяцями) досліджує:

- а) горизонтальний аналіз;
- б) вертикальний аналіз;

- в) порівняльний аналіз;
- г) факторний аналіз.

78. Впливу різних чинників на показники, що характеризують економіку регіону, досліджує:

- а) горизонтальний аналіз;
- б) вертикальний аналіз;
- в) порівняльний аналіз;
- г) факторний аналіз.

79. До принципів здійснення регіонального економічного аналізу належать:

- а) наукова обґрунтованість результатів аналізу та логічна послідовність його здійснення;
- б) безперервність та порівнянність результатів;
- в) повнота, комплексність та використання адекватної та достовірної інформації;
- г) всі відповіді правильні.

80. Темп зростання економічного показника визначають як:

- а) відношення значення показника в досліджуваному році до попереднього, помножене на 100%;
- б) відношення значення показника в досліджуваному році до попереднього, помножене на 100% за винятком 100%;
- в) різницю показника в досліджуваному й попередньому періоді;
- г) різницю показника в попередньому й досліджуваному періоді.

Тема 2.2. Регіональне прогнозування і планування

81. Стратегію економічного й соціального розвитку регіону розробляють у таких варіантах:

- а) оптимістичному та песимістичному;
- б) базовому та оптимістичному;
- в) базовому та песимістичному;
- г) усіх варіантах.

82. Структура стратегії економічного й соціального розвитку регіону має такі елементи:

- а) проблеми й тенденції розвитку регіону;
- б) перспективні цілі й пріоритети регіонального розвитку;
- в) стратегічні заходи і наявні ресурси;
- г) засоби реалізації стратегічних заходів і соціально-економічні результати, що повинні бути досягнуті в перспективі;
- д) усі разом.

83. На третьому етапі розробки програми економічного й соціального розвитку регіону здійснюють:

- а) формулювання головної мети і основних цілей у певному періоді;
- б) формулювання головних дій з основних цілей за певними напрямками соціально-економічного розвитку регіону;
- в) визначення критеріїв досягнення основних цілей за певними напрямками;
- г) виявлення та обґрунтування ризиків досягнення основних цілей програми.

84. Додатки до програми економічного і соціального розвитку міста містять:

- а) основні показники економічного й соціального розвитку міста на певний період і основні заходи щодо забезпечення виконання завдань програми;
- б) перелік цільових програм, що передбачаються до фінансування у певному періоді, та програми капітального будівництва;
- в) показники розвитку підприємств та організацій комунальної власності та перелік робіт, запланованих до виконання за пропозиціями виборців;
- г) все перераховане.

85. Алгоритм формування та реалізації програми економічного й соціального розвитку регіону дозволяє:

- а) визначити порядок дій, які необхідно виконати для розробки й реалізації регіональної програми;
- б) порівняти показники, що характеризують економічний і соціальний розвиток регіону;
- в) визначити ресурсне забезпечення регіональної програми;
- г) розробити організаційний механізм реалізації програмних заходів.

86. До ресурсного забезпечення регіональної програми належать наступні ресурси:

- а) трудові й фінансові;
- б) матеріально-технічні, природні;
- в) часові й інформаційні;
- г) усі разом.

87. Організаційний механізм реалізації регіональної програми – це:

- а) внутрішня організація, яка визначає порядок здійснення реалізації програмних заходів щодо економічного й соціального розвитку регіону;
- б) організація управління реалізацією програми економічного й соціального розвитку регіону;
- в) методи та принципи управління реалізацією програмних заходів;
- г) організація розробки програмних заходів.

88. Сьомий блок алгоритму формування та реалізації програми економічного й соціального розвитку регіону передбачає:

- а) оцінювання результатів реалізації програмних заходів;

- б) ухвалення рішень щодо відповідних виконавців регіональної програми;
- в) реалізацію програмних заходів;
- г) перевірку повноти ресурсного забезпечення реалізації програмних заходів.

89. Реалізація програмних заходів забезпечує:

- а) досягнення головної мети програми;
- б) досягнення основних цілей програми;
- в) вирішення певних завдань, що сформульовані в межах регіональної програми;
- г) усе разом.

90. При недостатньому для реалізації програми обсязі наявних ресурсів, слід:

- а) шукати додаткові джерела їх залучення;
- б) переглядати цілі програми (цілі можуть бути недосяжними);
- в) ранжувати програмні заходи за ступенем значущості й вибрати найбільш важливі;
- г) всі відповіді правильні.

Тема 2.3. Організація регіонального управління

91. Організація регіонального управління – це процес:

- а) ухвалення раціональних управлінських рішень, спрямованих на забезпечення регіонального розвитку;
- б) планування діяльності працівників обласних державних адміністрацій;
- в) розробка або вдосконалення організаційних структур регіонального управління;
- г) складання посадових інструкцій.

92. Серед ієрархічних структур, що мають місце в системі регіонального управління, виділяють такі структури:

- а) лінійного й функціонального типу;
- б) штабного й матричного типу;
- в) змішаних типів;
- г) всі відповіді правильні.

93. Вдосконалення організаційної структури системи регіонального управління обґрунтовано необхідністю:

- а) забезпечення економічного і соціального розвитку регіону в умовах, що постійно змінюються;
- б) збереження сукупності регіональних ресурсів;
- в) обґрунтування темпів економічного й соціального розвитку регіону;
- г) збереження трудового потенціалу регіону.

94. В умовах ресурсного обмеження організації регіонального управління виникає необхідність:

- а) забезпечення сталих темпів зростання валового регіонального продукту;
- б) оптимізації організаційної структури управління за певними критеріями;
- в) обґрунтованої мінімізації управлінського персоналу;
- г) обґрунтованої мінімізації фінансових витрат, що пов'язані з формуванням організаційної структури регіонального управління.

95. Необхідність удосконалення організаційних структур регіонального управління обумовлена:

- а) ускладненням цілей регіонального розвитку;
- б) ускладненням завдань регіонального розвитку ;
- в) зміною умов діяльності в регіоні та за його межами;
- г) усім перерахованим.

96. Завданнями вдосконалення організаційної структури системи регіонального управління є:

- а) забезпечення відповідності в межах організаційної структури регіонального управління прав розпорядження всіма видами ресурсів і відповідальності за їх раціональне використання, а також закріплення відповідальності за якість управлінських рішень за певним органом або суб'єктом управління, а за їх реалізацію – за конкретним відповідальним виконавцем;
- б) скорочення кількості суб'єктів регіонального управління, які ухвалюють рішення щодо конкретної регіональної проблеми й виключення можливості виконання однакових функцій різними суб'єктами регіонального управління;
- в) надання органам регіонального управління прав прийняття рішень при покладанні відповідальності за контроль над їх виконанням і забезпечення спеціалізації підрозділів щодо максимального виконання однорідних видів управлінської діяльності; забезпечення єдності цілей і інтересів взаємозв'язаних підрозділів;
- г) усі перераховані.

97. Удосконалення організаційних структур регіонального управління обґрунтоване в:

- а) регіонах, якщо не досягаються цілі економічного й соціального розвитку;
- б) регіонах нового освоєння;
- в) у регіонах зі сталою економічною структурою;
- г) у депресивних регіонах, якщо спостерігається зниження темпів економічного зростання.

98. На другому етапі формування організаційних структур системи регіонального управління здійснюється:

- а) дослідження наявних організаційних структур регіонального управління;
- б) впровадження організаційних структур регіонального управління;

- в) розробка проекту нових чи вдосконалення діючих організаційних структур регіонального управління;
- г) перевірка якості нових організаційних структур.

99. У процесі побудови чи удосконалення організаційної структури системи регіонального управління необхідно враховувати такі фактори:

- а) цілі, завдання та специфіку регіонального розвитку;
- б) склад, особливості функцій та ресурсні можливості регіонального управління;
- в) обсяг, масштаби економічної й соціальної діяльності регіону та склад структурних підрозділів і тип діючої організаційної структури регіонального управління;
- г) всі перераховані.

100. Метод організаційного моделювання, що використовується у процесі проектування організаційних структур системи регіонального управління передбачає:

- а) розробку організаційних структур на основі аналізу аналогічних структур управління, що мають типовий характер;
- б) розробку «дерева-цілей» регіонального розвитку;
- в) вивчення організаційних структур регіонального управління, виявлення «проблемних місць» у роботі апарату управління та розробку рекомендацій щодо формування організаційної структури регіонального управління;
- г) розробку організаційних структур управління на основі формалізованих математичних, графічних та інших описів розподілу повноважень і відповідальності в існуючих структурах регіонального управління.

101. Принцип комбінування, що використовується у процесі проектування організаційних структур системи регіонального управління передбачає:

- а) закріплення окремих функцій управління розвитком регіону за спеціалізованими структурними підрозділами в межах організаційної структури регіонального управління;
- б) узгодження головної мети регіонального управління з головною метою, цілями та завданнями, що вирішуються у відповідних структурних підрозділах;
- в) поєднання в межах єдиної організаційної структури регіонального управління базових типів організаційних структур управління;
- г) забезпечення відповідності цілей регіонального управління функціям, повноваженням і відповідальності за кінцеві результати.

Тема 2.4. Стимулювання економічного розвитку регіонів

102. До концептуально-правових механізмів стимулювання розвитку регіонів не належать:

- а) програми і проекти стимулювання інноваційної, інвестиційної та іншої діяльності щодо економічного розвитку регіонів; програми розвитку депресивних територій;
- б) проекти, програми міжрегіональної, міжмуніципальної і транскордонної взаємодії; стратегії розвитку регіонів;
- в) державні і регіональні координаційно-дорадчі структури з питань економічного розвитку регіонів;
- г) угоди між центром і регіонами, уповноваженими структурами та бізнесом.

103. До фінансових механізмів стимулювання розвитку регіонів не належать:

- а) спеціалізовані фінансові установи (інвестиційні, гарантійні, венчурні фонди, фонди розвитку та ін.);
- б) гранти, дотації, пільги, позики суб'єктам господарювання;
- в) агенції регіонального розвитку та підтримки інновацій;
- г) спеціальні податкові режими.

104. До організаційно-економічних механізмів стимулювання розвитку регіонів не належать:

- а) вільні економічні зони, євро регіони, центри трансферу технологій;
- б) дослідницькі центри, індустріальні парки, наукові парки, технопарки;
- в) інвестиційні, гарантійні, венчурні фонди, фонди розвитку;
- г) кластери, бізнес-інкубатори, території пріоритетного розвитку.

105. До організаційно-інформаційних механізмів стимулювання розвитку регіонів не належать:

- а) громадські обговорення проблем економічного розвитку, інформування з метою розвитку економіки;
- б) спеціальні освітні програми підтримки розвитку бізнесу;
- в) комунікації і співпраця між суб'єктами господарювання, громадськими об'єднаннями, органами публічної влади, координація суб'єктів економічного розвитку регіонів;
- г) інформаційні мережі, регіональний (територіальний) маркетинг.

106. Групи незалежних компаній та асоційованих інституцій, які географічно зосереджені в одному чи в сусідніх регіонах (територіях), у тому числі зарубіжних, конкурують і водночас співпрацюють у спільних напрямках, спеціалізуються в конкретній сфері діяльності та пов'язані спільними технологіями – це:

- а) євро регіони;
- б) кластери;
- в) спеціальні економічні зони;
- г) території пріоритетного розвитку.

107. Регіональні центри (агенції) інноваційного розвитку здійснюють підтримку інноваційної діяльності в регіонах шляхом:

- а) проведення семінарів для дослідників з питань управління знаннями, надання допомоги в отриманні патентів та ліцензій, організації трансферу технологій;
- б) проведення різноманітних конкурсів серед інноваторів, фінансування участі інноваційних суб'єктів у міжнародних виставках та ярмарках, організації інноваційних форумів та інших комунікативних заходів;
- в) надання грантової допомоги для виконання наукових тем студентам, координації діяльності університетів та наукових установ, підтримки діяльності інноваційних кластерів;
- г) всі відповіді правильні.

108. Сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності – це:

- а) інноваційна інфраструктура;
- б) інноваційна регіональна система;
- в) технологічний парк;
- г) технополіс.

109. Комунікаційний майданчик бізнесу, науки, споживачів їх товарів і послуг, а також держави з питань модернізації та науково-технічного розвитку економіки – це:

- а) технологічна платформа;
- б) інноваційна регіональна система;
- в) технологічний парк;
- г) технополіс.

110. Проблема забезпечення економічного розвитку регіонів на регіональному і місцевому рівнях управління не передбачає:

- а) формування системи управління розвитком регіону за мережевим принципом;
- б) будівництво і розвиток об'єктів соціальної, виробничої та ділової інфраструктури;
- в) зміцнення конкурентних позицій суб'єктів господарювання серед підприємств регіону та за його межами;
- г) підтримка збуту продукції, що виробляється в регіоні, за його межами.

Тема 2.5. Контролінг у системі регіонального управління

111. Основне призначення контролінгу:

- а) попередження виникнення кризових ситуацій;
- б) досягнення цілей і результатів діяльності;
- в) ефективне управління;

г) всі відповіді правильні.

112. Знайдіть неправильну тезу:

- а) поняття «контролінг» тотожне поняттю «контроль»;
- б) поняття «контролінг» і «контроль» відмінні за своєю сутністю й різновекторні за своїм значенням;
- в) контролінг – це специфічний інструмент управління, орієнтований на майбутнє;
- г) контроль має ретроспективний характер та спрямований у минуле, на виявлення помилок.

113. Причиною появи в сучасній системі регіонального управління феномену контролінгу є:

- а) динамічність і нестабільність зовнішнього середовища;
- б) розгалуженість системи управління регіоном, що вимагає формування механізму координації всіх елементів усередині системи управління;
- в) інформаційний бум при нестачі суттєвої інформації вимагає побудови спеціальної системи інформаційного забезпечення системи регіонального управління;
- г) всі відповіді правильні.

114. Основна мета контролінгу в системі регіонального управління:

- а) орієнтація управлінського процесу на досягнення поставлених оперативних та стратегічних цілей розвитку регіону держави;
- б) пошук та ліквідація «вузьких місць»;
- в) формування системи обліково-економічної інформації в регіоні і забезпечення оптимізації взаємозв'язків і залежностей інформаційних потоків між всіма основними функціями управління;
- г) всі відповіді правильні.

115. Завдання контролінгу в системі регіонального управління:

- а) ліквідація «вузьких місць» та орієнтація на отримання результату;
- б) орієнтація системи регіонального управління на ефективну роботу в тривалому проміжку часу – формування «філософії ефективності»;
- в) організація руху інформаційних потоків, їх оптимізація та прискорення з метою використання в управлінні;
- г) всі відповіді правильні.

116. До основних функцій контролінгу в системі регіонального управління належать:

- а) інформаційна та планова (планово-нормативна);
- б) облікова та сервісна;
- в) аналітична, контрольна та управлінська;
- г) всі відповіді правильні.

117. До основних функцій стратегічного контролінгу не належать:

- а) контроль процесу реалізації стратегії, моніторинг системи стратегічних індикаторів;
- б) створення і розвиток системи інформаційного забезпечення стратегічного управління;
- в) порівняння планових і фактичних показників контрольних результатів задля виявлення причин та наслідків відхилень;
- г) стратегічний аналіз, участь у постановці стратегічних цілей, координація всіх етапів стратегічного управління.

118. До основних методів стратегічного контролінгу не належить:

- а) вартісний аналіз;
- б) SWOT-аналіз;
- в) портфельний аналіз;
- г) GAP-аналіз.

119. До основних завдань оперативного контролінгу не належать:

- а) поточне й оперативне планування, порівняння планових і фактичних показників контрольних результатів задля виявлення причин та наслідків відхилень;
- б) визначення вузьких і пошук слабких місць у тактичному управлінні, аналіз впливу відхилень на виконання поточних планів;
- в) мотивація і створення систем інформації для прийняття поточних управлінських рішень;
- г) первинна фіксація критичних стратегічних позицій організації.

120. До основних методів оперативного контролінгу не належить:

- а) GAP-аналіз та CVP-аналіз;
- б) нормативно-плановий та фінансовий аналіз показників діяльності;
- в) методи інвестиційних розрахунків та бюджетування;
- г) портфельний аналіз.

Тема 2.6. Антикризовий регіональний менеджмент

121. Причини криз поділяються на:

- а) об'єктивні та суб'єктивні;
- б) природні та техногенні;
- в) зовнішні і внутрішні;
- г) всі відповіді правильні.

122. Знайдіть правильне твердження:

- а) грошова теорія пояснює виникнення економічних циклів експансією (стиском) банківського кредиту (Хоутрі й ін.);

- б) теорія нововведень пояснює виникнення економічних циклів використанням у виробництві важливих нововведень (Шумпетер, Хансен);
- в) психологічна теорія трактує економічний цикл як наслідок хвиль песимістичного і оптимістичного настрою, що охоплюють населення (Пігу, Беджгот й ін.);
- г) всі відповіді правильні.

123. Знайдіть правильне твердження:

- а) теорія недоспоживання пояснює причину економічного циклу занадто великою часткою доходу, що йде багатим і ощадливим людям, у порівнянні з тим, що може бути інвестоване (Гобсон, Фостер, Кетчінгс й ін.);
- б) теорія надмірного інвестування стверджує, що причиною рецесії є, швидше, надмірне, ніж недостатнє, інвестування (Хайек, Мізес й ін.);
- в) теорія сонячних плям стверджує, що причиною економічного циклу є плями на сонці, які впливають на погоду, що, в свою чергу, впливає на врожай (Джевонс, Мур);
- г) всі відповіді правильні.

124. Згідно з концепцією «рівноважного ділового циклу»:

- а) підприємці і населення завдяки інформаційній революції навчилися оцінювати і розпізнавати мотиви рішень державних органів і можуть вчасно реагувати на них згідно зі своєю вигодою, у результаті чого мета державної політики залишається нереалізованою, а спад і підйом набувають більш вираженого характеру;
- б) економічне становище усередині країни істотно впливає на популярність правлячої партії, тому уряд вживає заходи для підтримки таких рівнів інфляції та безробіття, що є прийнятними для виборців;
- в) циклічний процес є результатом накладання циклів різного характеру: коротких (трьох-п'ятилітніх ділових) циклів Кітчіпа, циклів Жюглара (6-8 років), циклів Лабруса (інтерциклів – 10-12 років), гіперциклів Кузнеця (подвоєних циклів Жюглара), довгих хвиль Кондратьєва (понад 50 років) і вікової тенденції;
- г) правильна відповідь відсутня.

125. Можливі наслідки кризи:

- а) руйнування економічної системи;
- б) оздоровлення економічної системи;
- в) перебудова економічної системи;
- г) всі відповіді правильні.

126. За масштабами прояву виділяють кризи:

- а) мікро- та макрокризи;
- б) загальні і локальні;
- в) глибокі і легкі;

г) всі відповіді правильні.

127. Територія, що самостійно не може вирішити свої соціально-економічні проблеми або реалізувати свій потенціал і тому вимагає підтримки держави:

- а) проблемний регіон;
- б) відсталий регіон;
- в) депресивний регіон;
- г) всі відповіді правильні.

128. Регіони, що мають традиційно низький рівень життя у порівнянні з основною масою регіонів країни:

- а) кризові;
- б) відсталі;
- в) депресивні;
- г) всі відповіді правильні.

129. До депресивних регіонів відносять:

- а) регіони, у яких протягом останніх п'яти років найнижчі показники валової доданої вартості на одну людину;
- б) промислові райони, у яких протягом останніх трьох років найвищі середні показники рівня безробіття, зайнятості в промисловості й найнижчий обсяг промислового виробництва на одну людину;
- в) сільські райони, у яких протягом останніх трьох років найнижча щільність сільського населення, природний приріст населення й висока частка зайнятих у сільському господарстві;
- г) міста обласного значення, у яких протягом останніх трьох років найвищі середні показники рівня безробіття, зокрема довгострокового, і найнижчий рівень середньої заробітної плати;
- д) всі відповіді правильні.

130. До адміністративних методів антикризового управління регіоном не належить:

- а) обмеження масштабів і сфер діяльності окремих виробників (обмеження виробництва певних видів товарів, обмеження частки окремого виробника на ринку);
- б) стимулювання інвестиційної діяльності виробників (державні гарантії під кредити комерційних банків, надання на пільгових умовах в оренду або продаж із знижкою об'єктів державної власності);
- в) пряма участь у діяльності підприємств (пряма участь у розробці проектів і фінансуванні, втручання в управління у випадку, якщо держава володіє контрольним пакетом акцій);
- г) участь у формуванні попиту на окремі види товарів (держзакупівлі, прямі субсидії й субвенції виробникам, пряме фінансування розробок нових видів товарів).

Тема 2.7. Маркетинг регіону

131. Цілі державного маркетингу:

- а) мінімізація негативних настроїв і опору в суспільстві; формування моделей поведінки громадян, які найбільшою мірою сприятимуть реалізації загальнодержавних цілей; формування позитивної громадської думки відносно конкретних програм, соціальних інститутів, державних та громадських діячів;
- б) досягнення гармонії (або взаємозв'язку) між потребами громадян і результатами діяльності органів державної влади щодо їх задоволення;
- в) забезпечення більш раціонального та оптимального розподілу соціальних та інших послуг;
- г) всі відповіді правильні.

132. Об'єкти державного маркетингу:

- а) державні послуги і суспільні блага (пенсійне забезпечення, медичне обслуговування, загальна і професійна освіта, суспільна безпека);
- б) органи державного управління та місцевого самоврядування – з метою поліпшення їх іміджу;
- в) права, обов'язки, функції громадян і організацій, норми і правила поведінки значимі для існування і розвитку держави і суспільства (сплата податків, участь у виборах, виконання військового обов'язку, судових і інших громадянських обов'язків, функцій);
- г) території – країна, регіони, міжрегіональні утворення, міста і інші місцевості;
- д) всі відповіді правильні.

133. Головний принцип державного маркетингу:

- а) людинозбереження;
- б) пріоритетність потреб та запитів споживачів;
- в) субсидіарності;
- г) всі відповіді правильні.

134. Види маркетингу в публічному управлінні:

- а) маркетинг території;
- б) маркетинг на території;
- в) маркетинг держави;
- г) маркетинг в державі;
- д) всі відповіді правильні.

135. Комплекс механізмів, реалізація яких дозволить викликати зацікавленість та попит на конкретні характеристики території, - це:

- а) маркетинг території;
- б) маркетинг на території;
- в) маркетинг держави;
- г) маркетинг в державі.

136. Принцип «влада на відстані руки» дозволяє реалізувати:

- а) маркетинг території;
- б) маркетинг на території;
- в) маркетинг держави;
- г) маркетинг в державі.

137. До інструментів маркетингу, що використовуються у регіональному менеджменті, належать:

- а) маркетингові комунікації (PR, реклама, консультації з громадськістю);
- б) маркетингові дослідження (зворотній зв'язок, SWOT-аналіз, PESTLE-аналіз);
- в) брендинг території, публічно-приватне партнерство при розробці та впровадженні проектів і програм розвитку місцевого самоврядування;
- г) всі відповіді правильні.

138. Впровадження сервісного обслуговування громадян-споживачів не передбачає:

- а) інформаційної відкритості;
- б) залучення клієнтів;
- в) задоволення потреб клієнтів;
- г) утрудненого доступу до консультацій з представниками органів влади.

139. Маркетингове державне управління не передбачає:

- а) надання громадянам тих соціальних благ, які користуються попитом у споживачів;
- б) обмеження видів діяльності лише законом, постійне їх оновлення відповідно до змін кон'юнктури ринку;
- в) визначення цін на основі кон'юнктури ринку і регулювання їх непрямыми методами державного впливу;
- г) в основі стратегії державного управління – ідеологічні та геополітичні цілі.

140. Маркетингове державне управління не передбачає:

- а) комунікаційної політики з громадянами, яка знаходиться в центрі державного управління;
- б) дослідження тенденцій розвитку суспільства та ринку з метою забезпечення якості життя громадян;
- в) жорсткого регламентування всіх видів діяльності;
- г) підпорядкування управлінської діяльності органів державного управління принципам маркетингу.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

Особливим видом позааудиторної самостійної роботи здобувачів вищої освіти є індивідуальні навчально-дослідні завдання (ІНДЗ) – завершена теоретична або практична робота в межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних та практичних занять, охоплює кілька тем або зміст навчального курсу в цілому.

Метою ІНДЗ є самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студентів з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи.

Студентам на вибір пропонуються наступні ІНДЗ:

1. Есе на визначену тему.
2. Аналітичний (критичний) огляд наукових публікацій за заданою тематикою.
3. Мінілекція.

Протягом семестру слід підготувати одне індивідуальне навчально-дослідне завдання та захистити його не пізніше, ніж за два тижні до закінчення семестру.

Есе на визначену тему складається з наступних структурних елементів:

1. Вступ, в якому обґрунтовується актуальність, мета та завдання дослідження.
2. Виклад основного матеріалу: на основі опрацювання законодавчо-нормативних актів, монографій, періодичних публікацій, підручників (5-6 джерел) здійснюється аналіз проблеми, явища, процесу чи дискусійного питання (оцінка поточної ситуації, ступеня дослідження, виявлення дискусійних моментів, протиріч; визначення причин, наслідків; аргументація власної позиції за допомогою статистичних даних або практичних прикладів).
3. Висновок (пропозиції автора щодо вирішення проблеми та висновки, які ґрунтуються як на власних аргументах, так і на результатах досліджень науковців та думках фахівців).

Обсяг роботи з відповідними посиланнями по тексту на використану літературу повинен становити до 5 аркушів формату А4 (вимоги щодо оформлення тексту: використання текстового редактора Word, шрифт – Times New Roman, комп'ютерний набір – кегель 14, міжрядковий інтервал – 1,5, поля: зверху і знизу – по 20 мм, зліва – 30 мм, справа – 10 мм). Зразок оформлення титульного аркуша наведено в додатку А, списку використаних джерел – в додатку Б.

Перед написанням есе рекомендовано переглянути відео щодо особливостей написання аргументативного есе з рубрики «Короткі Поради», відзняте у рамках Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні – SAIUP (URL: <https://saiup.org.ua/novyny/kоротki-porady-yak-napysaty-argumentatyvne-ese/>)

Аналітичний (критичний) огляд наукових публікацій за заданою тематикою виконується на основі аналізу 3 обраних статей за певною темою (статті додаються у роздрукованому вигляді).

Структура огляду статті:

1. Дані про статтю: автор, назва статті, назва журналу (або назва сайту), №, рік видання (або повна електронна адреса).

2. Постановка проблеми.

3. Шляхи вирішення проблеми. Слід у логічній послідовності розкрити зміст статті та по тексту робити деякі коментарі (виокремити тези, з якими студент погоджується, надати перелік тих тверджень, які, на його думку, є дискусійними або потребують уточнення).

4. Можливість практичного застосування пропозицій автора в діяльності українських підприємств.

5. Власна позиція щодо викладеного матеріалу.

Складові виділяються в тексті як окремі пункти з нового абзацу жирним шрифтом. За вказаними вище складовими кожену статтю необхідно проаналізувати окремо. Обсяг виконаного завдання – 1,5 сторінки на кожену статтю.

Мінілекція передбачає підготовку матеріалів у вигляді презентації (10-12 слайдів) із подальшим її захистом в аудиторії (7-10 хв.). Структура презентації повинна передбачати наявність невеличкої теоретичної частини, яка стосується обраної теми; основної частини з аргументацією власної думки (практичні приклади, аналітичні матеріали) та висновків з теми.

Критерії оцінювання ІНДЗ наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

**Критерії оцінювання ІНДЗ
(економічного дослідження у вигляді есе, критичного огляду наукових публікацій, мінілекції, тез конференції)³⁵**

Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1. Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	1
2. Складання плану дослідження	1
3. Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання.	1
4. Виклад фактів, ідей, результатів дослідження у логічній послідовності.	1
5. Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження.	2

³⁵ Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів у процесі професійної підготовки / Ю. С. Гринчук, Т. В. Арбузова, Н. В. Коваль, Л. П. Хахула. Біла Церква, 2017. С.14.

<i>Продовження таблиці 1</i>	
6. Дотримання правил реферування наукових публікацій (охайність, продуманість, логічність і послідовність побудови презентації, наявність ілюстративного матеріалу).	1
7. Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титульний аркуш (слайд), план, вступ, основна частина, висновки, додатки, список використаних джерел)	1
8. Вміння аргументовано захистити положення, представлені у дослідній роботі	2
Разом	10

Теми для підготовки ІНДЗ

1. Дослідження регіоналістики як наукова основа управління регіоном.
2. Європейські теорії регіоналізму.
3. Особливості розвитку української регіоналістики у постпомаранчеву добу.
4. Форми та системи регіонального управління.
5. Органи державного управління в регіоні та їх розвиток.
6. Система місцевого самоврядування та її розвиток.
7. Організація державної служби в системі органів державної влади та місцевого самоврядування.
8. Еволюція системи адміністративно-територіального устрою в Україні, напрямки його удосконалення.
9. Порівняльний аналіз моделей удосконалення адміністративно-територіального устрою України, запропонованих різними авторами та інститутами.
10. Європейський та світовий досвід адміністративно-територіальних реформ.
11. Проблеми та виклики регіональному розвитку в Україні.
12. Концепції та підходи щодо районування України.
13. Державна політика щодо реформування адміністративно-територіальної моделі України: головні проблеми та шляхи реформування.
14. Світові моделі децентралізації управління розвитком регіону.
15. Роль єврорегіонів у європейській інтеграції.
16. Участь України в єврорегіональних об'єднаннях.
17. Розв'язання проблеми регіонального сепаратизму в ЄС.
18. Загальноєвропейська політика розвитку регіонів та регіональні дотації.
19. Світовий та вітчизняний досвід визначення сталості регіонального розвитку.
20. Територіальна організація виробництва та її розвиток.
21. Виробнича інфраструктура в регіоні, перспективи її розвитку.
22. Соціальна інфраструктура території, перспективи її розвитку.
23. Зовнішньоекономічна діяльність регіону.
24. Спеціальні економічні зони в Україні, їх становлення і регулювання.

25. Управління трудовим потенціалом регіону та його розвиток.
26. Управління природно-ресурсним потенціалом регіону, його розвиток.
27. Моніторинг соціально-економічного стану регіону.
28. Управління розвитком регіону.
29. Формування та використання фінансових ресурсів території.
30. Бюджетна система у регіоні, напрями її розвитку та регулювання.
31. Державна політика регіонального фінансового вирівнювання.
32. Інвестиційна привабливість та конкурентоспроможність регіону, їх оцінка.
33. Прогнозування та планування соціально-економічного розвитку території.
34. Державне регулювання економіки регіону.

Розрахункові теми:

1. Оцінка економіко-географічного положення регіону.
2. Оцінка господарського використання території.
3. Аналіз соціально-економічного стану території та її розвитку.
4. Оцінка індексу розвитку людського потенціалу території.
5. Оцінка якості життя населення території.
6. Оцінка трудового потенціалу території.
7. Оцінка природно-ресурсного потенціалу регіону.
8. Розробка балансу фінансових ресурсів території.
9. Оцінка міжбюджетних трансфертів на місцевому рівні.
10. Прогнозування та планування соціально-економічного розвитку території.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні

1. Регіональне управління: підручник / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К.: НАДУ, 2014. 512 с.
2. Пуртов В. Ф., Третяк В. П., Кудінова М. М. Регіонально-адміністративний менеджмент: навч. посіб. Х.: Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, 2013. 312 с.
3. Небава М. І., Ткачук Л. М. Управління регіональним розвитком: Електронний навчальний посібник. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/25nebava_upravlinnya_regionalnym_rozvytkom/index.html
4. Інструменти регіонального розвитку в Україні. Regional Development tools in Ukraine : навч. посіб. / за ред. В. М. Вакуленка, О. В. Берданової. К., 2013. 285 с.

5. Кобилін П.О. Семінар з проблем регіонального розвитку: навч.-метод. посібник для аудиторної та самостійної роботи студентів ОКР «Спеціаліст» за спеціальністю «Економічна та соціальна географія». Харків, 2016. 73 с.

6. Регіонально-адміністративний менеджмент: навч. посіб. / за ред. д. філос. н., проф. В. Г. Воронкової. К.: Професіонал, 2010. 352 с.

Додаткові

7. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08.09.2005 р. №2850-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#Text>

8. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

9. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. №280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

10. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. №586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

11. Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики: Постанова КМУ від 21.10.2015 р. №856. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/856-2015-%D0%BF>

12. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. №2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

13. Про затвердження складових програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів: Наказ Міністерства фінансів України від 20.09.2017 р. №793. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0793201-17/page#Text>

14. Про встановлення місцевих податків і зборів в м. Біла Церква на 2020 рік. URL: https://new.bc-rada.gov.ua/miska_rada/normatyvni_akty/518_2-11_pro_vstanovlennia_mistsevykh_podatkiv_i_zboriv_v_m_bila_tserkva_na_2020_r_ik/52893.pdf

15. Стратегія розвитку Київської області на 2021-2027 роки. Затверджена рішенням Київської обласної ради від 19.12.2019 р. № 789-32-VII. URL: <http://koda.gov.ua/oblderzhadministratsija/publiczna-informatsiya/strategiya-rozvitku-kiiivskoi-oblast/>

16. Гринчук Ю. С., Коваль Н. В. Structural monitoring of sustainable development in the region. *Економіка та управління АПК*. 2017. №2(137). С. 11-23.

17. Гринчук Ю. С., Коваль Н. В. Нормативно-правове забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. №5. С. 9-15.

18. Гринчук Ю. С., Коваль Н. В., Вихор М. В. Система інституційного забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики в Україні: проблеми та напрями удосконалення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. №7. С. 23-30.

19. Вихор М. В., Коваль Н. В., Шемігон О. І. Програмно-цільовий підхід у процесі забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. *Агросвіт*. 2019. № 9. С. 3–9.
20. Коваль Н. В. Соціально-економічна нерівність в Україні та світі: проблеми оцінювання та шляхи їх вирішення. *Економіка та держава*. 2016. №2. С. 46-50.
21. Вихор М. В., Коваль Н. В., Шемігон О. І. Інвестиційний паспорт як інструмент інвестиційної політики на місцевому та регіональному рівні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. №2. С.3-7.
22. Гринчук Ю. С., Коваль Н. В. Аналіз стану регіональної соціально-економічної системи як складова антикризового управління / *Антикризове управління: держава, регіон, підприємство*: матеріали міжнар. наук. конф. 17 листопада 2017 р. – Ле-Ман (Франція): Університет м. Ле-Ман, Факультет права, економіки та управління, 2017. С. 6-8.
23. Борисова Т. М. Маркетинг органів державної влади та місцевого самоврядування України: результати емпіричного дослідження. *Економіка та підприємництво*. 2015. Вип. 34-35, ч. 1. С. 158-168.
24. Вимірювання якості життя в Україні. Аналітична доповідь / [Е. М. Лібанова, О. М. Гладун, Л. С. Лісогор та ін.]. К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, Програма Розвитку ООН, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2013. 50 с.
25. Захаріна О. В., Симоненко Л. І., Сайкевич М. І. Публічно-приватне партнерство як механізм розвитку інфраструктури регіону. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. [Електронне видання]. 2018. №2. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2018/32.pdf
26. Регіональний людський розвиток. Статистичний збірник. К.: Державна служба статистики України, 2018. 72 с.
27. Регіональний менеджмент: конспект лекцій / укладачі: А. Ю. Жулавський, О. О. Павленко, Ю. А. Опанасюк, І. О. Тимченко. Суми: Сумський державний університет, 2013. 114 с.
28. Реутов В. Є. Закономірності і парадигми регіонального розвитку. *Ефективна економіка*. 2010. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=319>
29. Томарева-Патлахова В. В. Моделі регіонального розвитку в контексті економічних реформ. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2013. № 1. С. 76-80.
30. Цели развития тысячелетия: доклад за 2015 год. URL: <http://www.un.org/ru/millenniumgoals/mdgreport2015.pdf>
31. Цілі розвитку тисячоліття. Україна: 2000-2015. Національна доповідь. URL: http://un.org.ua/images/stories/docs/2015_MDGs_Ukraine_Report_ukr.pdf
32. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь. 2017. URL: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf

33. Щеглюк С. Д. Трансформація екістичного простору регіону в умовах формування регіональної політики. *Регіональна економіка*. 2011. №3(61). С. 35-43.

34. Щепак В. В. Складові регіональної соціально-економічної системи. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2010. №2, Т. 1. С. 144-148.

35. Barca F. (2009). An agenda for a reformed Cohesion Policy: a place-based approach to meeting European Union challenges and expectations. Independent Report at the Request of Danuta Hübner, Commissioner for Regional Policy. 218 p.

36. Barca, F., McCann, P. and Rodriguez-Pose, A. (2012). The Case for Regional Development Intervention: Place – Based Versus Place – Neutral Approaches. *Journal of Regional Science*. Vol. 52. #1. Pp. 134-152.

Інформаційні ресурси

37. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua>

38. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>

39. Офіційний веб-сайт Міністерства розвитку громад та територій. URL: <http://www.minregion.gov.ua>

40. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

41. Децентралізація дає можливості. URL: <https://decentralization.gov.ua/about>

42. REGIONET – Всеукраїнська мережа фахівців і практиків з регіонального та місцевого розвитку. URL: <http://regionet.org.ua/>

43. *Стратегія розвитку* – інформаційно-аналітичне видання Всеукраїнської мережі фахівців і практиків з регіонального та місцевого розвитку REGIONET. URL: http://regionet.org.ua/ua/Magazine_1419.html#page_title

44. Агенція стратегічного розвитку Білої Церкви. URL: <https://www.bilatserkva.org.ua/>

Додаток А

Зразок оформлення титульного аркуша ІНДЗ

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра менеджменту

**ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ
з дисципліни «Регіональний менеджмент»**

на тему: _____

Виконав: студент(ка) __ групи 4 курсу

_____
(прізвище ім'я по батькові)

Науковий керівник:

_____
(прізвище, ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

Біла Церква
2020

Додаток Б
**Приклади оформлення бібліографічного опису
у списку використаних джерел**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	Гринчук. Ю. С. Удосконалення формування та використання виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств : монографія. Біла Церква, 2014. 390 с.
Два автори	Андрійчук В. Г., Вихор Н. В. Повышение эффективности агропромышленного производства : монография. К.: Урожай, 1990. 231 с.
Три автори	Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Львів : Магнолія, 2006, 2015. 312 с.
Чотири і більше авторів	Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А. Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва. К.: Укראгропромпродуктивність, 2006. 106 с. Корпоративне управління: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни студентами всіх форм навчання галузі знань 07 «Управління та адміністрування» / М. В. Вихор та ін. Біла Церква: БНАУ, 2017. 147 с.
Автор(и) та редактор(и) / упорядники	Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с.
Без автора	Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ : ЦУЛ, 2017. 176 с.
Багатотомні видання	Економічна енциклопедія / Редкол.: С. В. Мочерний та ін. К.: Академія, 2002. Т.3. 952 с.
Автореферати дисертацій	Стариченко М. А. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Біла Церква: БНАУ, 2015. 20 с.
Матеріали конференцій	Утеченко Д. М. Соціальні відносини як доміант сталого розвитку аграрної сфери економіки. <i>Актуальні проблеми економіки та менеджменту: теоретичні і практичні аспекти</i> : матер. V міжнар. наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 12-14 травня 2017 р. Хмельницький, 2017. С. 6-8.
Словники	Бизнес: Оксфордский толковый словарь: англо-русский: свыше 4000 понятий / общ. ред. И. М. Осадчая. М.: Прогресс-Академия, 1995. 752 с.
Законодавчі та нормативні документи	Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. №576-ХІІ Дата оновлення: 23.03.2017. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1576-12 (дата звернення: 01.04.2018).
Частина періодичного видання	Вихор М. В., Коваль Н. В., Шемігон О. І. Інвестиційний паспорт як інструмент інвестиційної політики на місцевому та регіональному рівні. <i>Інвестиції: практика та досвід</i> . 2011. № 2. С. 3-7.
Електронні ресурси	Биба В. А. Розвиток кооперативних зв'язків фермерських господарств в Україні. <i>Економіка та управління АПК</i> . 2017. № 1. С. 117-124 URL: http://econommeneg.btsau.edu.ua/uk/content/rozvytok-kooperatyvnyh-zvyazkiv-fermerskyh-gospodarstv-v-ukrayini

Навчальне видання

РЕГІОНАЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

**Методичні рекомендації до проведення практичних занять
та самостійної роботи студентів усіх форм навчання
освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 073 «Менеджмент»**

**Гринчук Юлія Сергіївна
Коваль Надія Володимирівна**

Формат 60x84 1/16. Ум. др. арк. _____. Наклад: ___. Зам.
Віддруковано ТОВ «Білоцерківдрук», 09117, м. Біла Церква,
бульв. Олександрійський 22, тел. (04563) 5-16-18.